

Gezond 010: het akkoord

Elke Rotterdammer een stap
dichter bij een gezonde leefstijl

Patrick van Luijk
Ambassadeur Gezond010
en eigenaar BioCheck

Mariëlle Beenackers
Onderzoeker Erasmus MC
en coördinator academische
werkplaats Cephir

Peppert

Sven de Langen
Wethouder
Volksgezondheid,
Zorg, Ouderen
en Sport

Voorwoord

Op dit moment heeft bijna de helft van alle volwassenen in Rotterdam overgewicht. In grote steden is het vaak makkelijker om even snel een hamburger te kopen, dan een appel. Overal word je lekker gemaakt voor een snelle vette hap. Daar willen we ons niet bij neerleggen: hoog tijd voor meer preventie. Dat vraagt om inzet van gemeente, partners in de stad en wetenschap.

Op drie punten gaat dit preventie-akkoord stevig inzetten. Ten eerste moeten we zelfzorg serieus nemen, want de digitalisering biedt ons prachtige kansen. Een app op je telefoon of 'wearabels' kunnen iedereen helpen om zelf de verantwoordelijk voor je gezondheid op te pakken. Dat gaat verder dan checken of je overdag wel genoeg beweegt. Met apps kun je ook je slaapritme checken en verbeteren, of zelfs stress monitoren. Meer zelfzorg biedt de stad en u geweldige kansen.

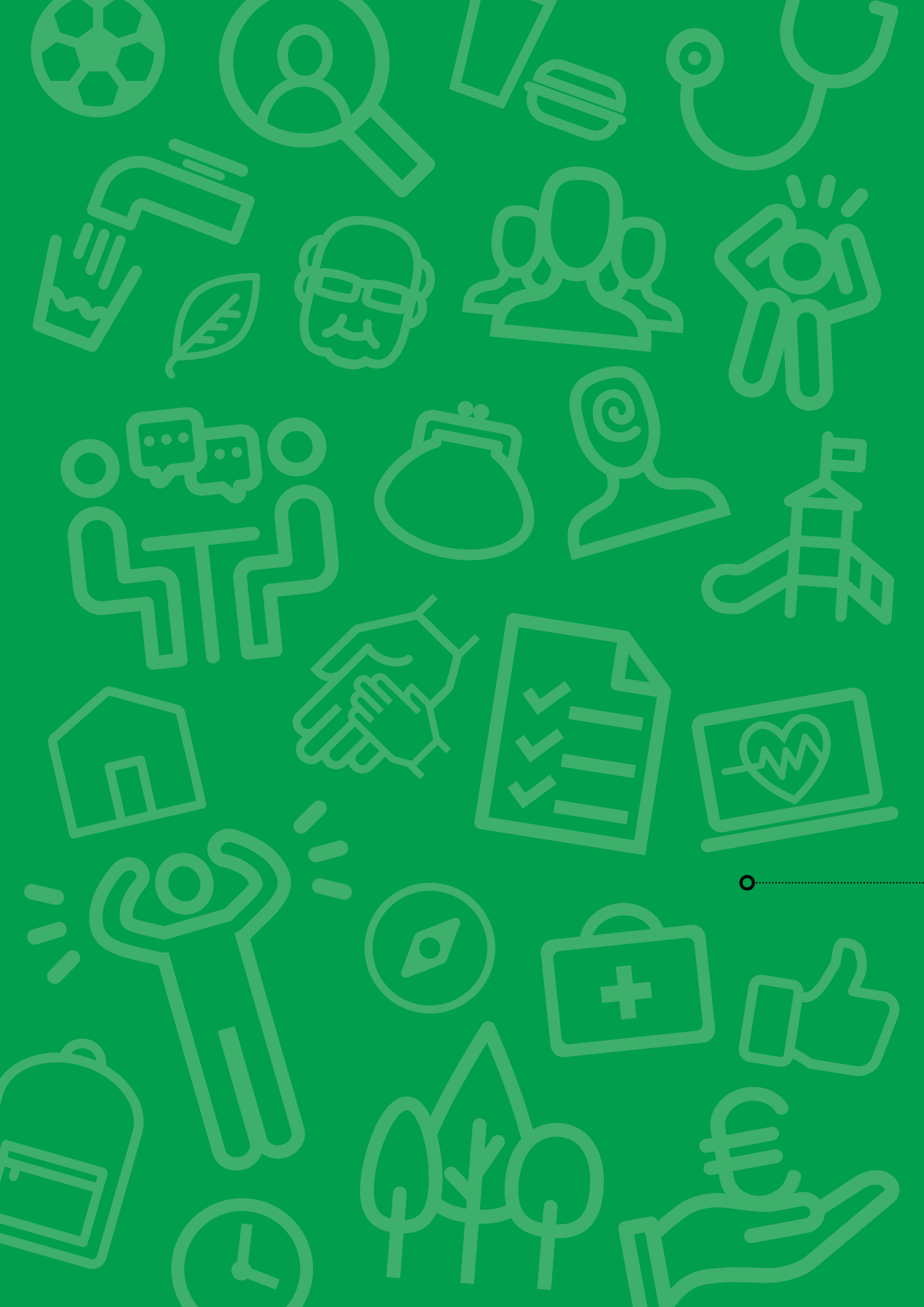
Ten tweede zetten we in op beperkende maatregelen, om de balans in de voedselomgeving te herstellen en bijvoorbeeld het aanbod aan fastfood te beperken. Tegenover elke euro voorlichting over gezonde voeding, wordt tweeduizend euro besteed aan reclame voor ongezonde producten. Bewust, maar vooral juist onbewust worden veel mensen hierdoor aangespoord ongezonde voedselkeuzes te maken. Lokaal moeten we kijken naar de mogelijkheden. Gezonde voeding moet overal net zo gemakkelijk te kopen zijn als ongezonde voeding. We willen een eerlijke kans voor gezond voedsel.

Ten derde willen we inzetten op een wijkpreventieketen waarin preventieve zorg en curatieve zorg beter samenwerken, met meer synergie. Een voorgeschreven pil van de huisarts helpt simpelweg minder goed tegen de gevolgen van een ongezonde leefstijl dan coaching van een leefstijlcoach uit je eigen wijk. Bovendien brengen we zo het aantal bezoeken aan het ziekenhuis omlaag.

Onze inzet vraagt om een gedegen onderbouwing, omdat we willen doen wat werkt. Momenteel werken we aan de wetenschappelijke onderbouwing van *Gezond010: het akkoord*. We weten uit onderzoek dat gezond gedrag voor een groot deel bepaald wordt door achterliggende factoren. Met het zogenoemde Factorenmodel geven we dan ook inzicht in factoren die invloed hebben op gezond (kunnen) leven van Rotterdammers. Bijvoorbeeld negatieve factoren als armoede en werkloosheid, huiselijk geweld en financiële stress. Maar ook positieve factoren als het hebben van werk, een sociaal netwerk en een fijne leefomgeving. Met het model willen we inzichtelijk maken met welke thema's en dwarsverbanden we de meeste gezondheidswinst kunnen boeken. Dat geeft richting aan het beleid. En zo kunnen we gericht aan de slag met de verschillen in gezondheid, die in Rotterdam helaas nog steeds bestaan, om écht een verschil te maken voor de meest kwetsbare Rotterdammers.

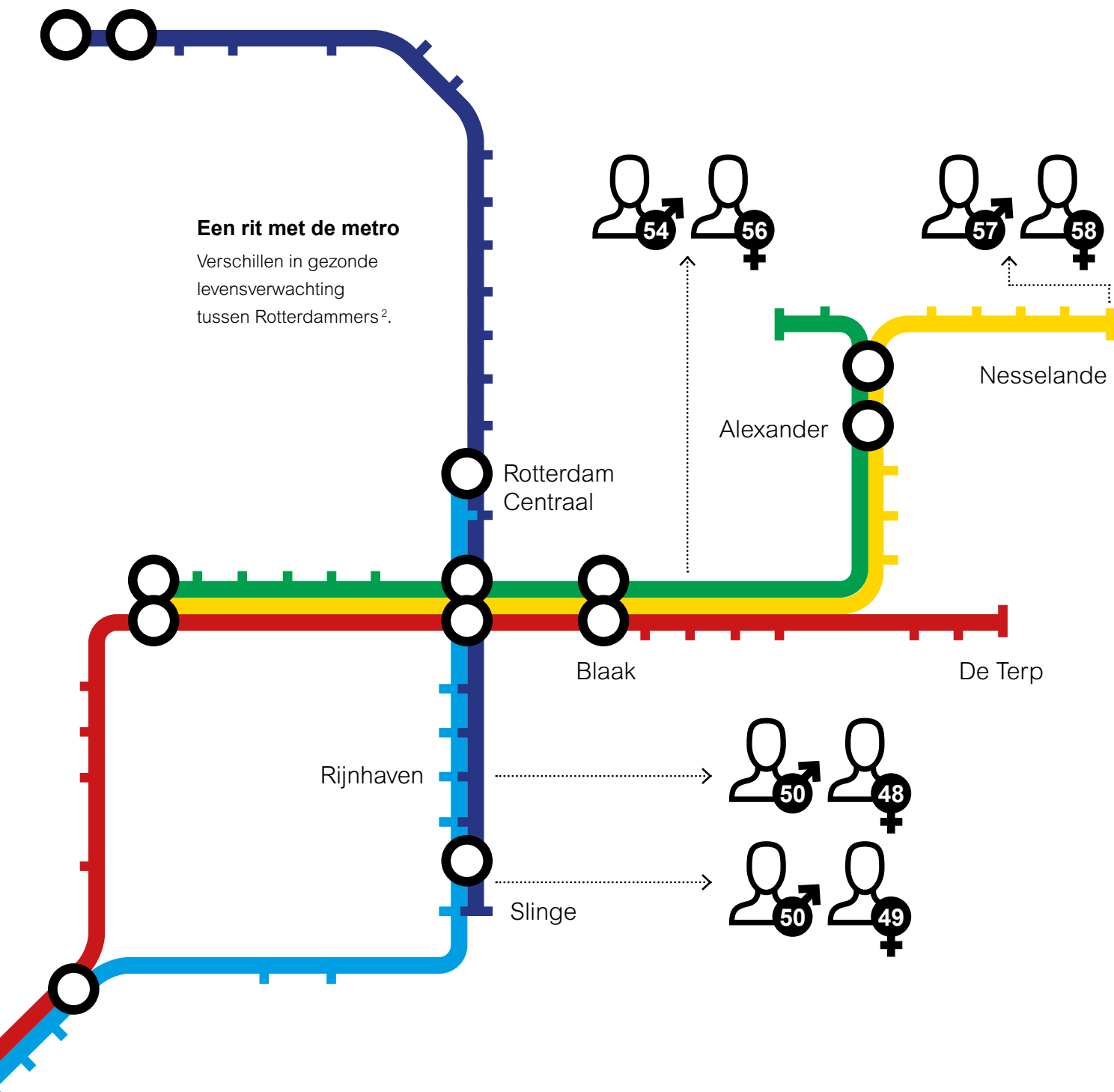
We moeten onze krachten bundelen en met elkaar het verschil maken. Met *Gezond010: het akkoord* zetten we een belangrijke eerste stap. Maar het valt of staat met een sterke uitvoering in de stad. Daarom werken we samen met meer dan 80 actieve Rotterdamse partners aan een gezonder Rotterdam. Zo hebben we slagkracht en brengen we de komende jaren letterlijk en figuurlijk de stad in gezonde beweging.

Wethouder Sven de Langen
Marielle Beenackers
Patrick van Luijk

Inhoud

Inleiding	6
Wat is <i>Gezond010: het akkoord?</i>	10
Aanpak langs vier sporen	13
Spoor I - Houding en vaardigheden	20
Spoor II - Gezonde omgeving	30
Spoor III - Wijkpreventieketen	42
Spoor IV - Gezonde basis	54
Kennisagenda Gezond010: factorenmodel en impact meten	62
Bijlagen: Achtergrondinformatie en onderbouwing	70

Feiten en cijfers - Gezondheid in Rotterdam in vogelvlucht

Een ongezonde leefstijl (roken, ongezonde voeding, onvoldoende bewegen en alcoholgebruik) is de afgelopen jaren uitgegroeid tot de grootste veroorzaker van ziekte ('leefstijl-epidemie').

Roken is hiervan de belangrijkste oorzaak⁴. Ruim 1 op de 4 Rotterdamse volwassenen rookt.

De helft van de volwassenen en een kwart van de kinderen in Rotterdam is te zwaar⁵.

70% van de Rotterdamse kinderen speelt elke dag een uur buiten.

Het aantal Rotterdammers met depressieve klachten blijft toenemen.

Inleiding

Startpunt

De levensverwachting in Nederland stijgt. Een lang en gezond leven is echter geen vanzelfsprekendheid in Rotterdam. Rotterdammers zijn ongezonder¹ vergeleken met de rest van Nederland. Binnen onze stad bestaan daarnaast grote gezondheidsverschillen tussen Rotterdammers. De belangrijkste oorzaken van deze verschillen zijn: opleiding, inkomen en werk (verschil ca. 3 jaar), ongezond gedrag (roken alleen al ca. 1,2 jaar verschil), luchtverontreiniging (ca. 0,5 jaar verschil) en minder groen in de omgeving (ca. 0,3 tot 0,6 jaar).

Gezondheid gaat over meer dan 'niet ziek zijn'. Het gaat ook over het mee kunnen doen in de maatschappij, over een betekenisvolle bijdrage kunnen leveren en over de omgeving waarin je leeft³. Zorgen, geldproblemen, werkloosheid, laaggeletterdheid, woonomgeving en gezondheidsvaardigheden zijn van invloed op hoe gezond je bent, hoe gezond je je voelt én op het (kunnen) maken van gezonde keuzes. Veel Rotterdammers hebben in hun dagelijks leven te maken met deze uitdagingen.

Ambitie: gezonde en vitale Rotterdammers

Gezond zijn en je gezond voelen is voor alle Rotterdammers en voor de stad van grote waarde. In een gezond en vitaal Rotterdam maken kinderen een goede start en hebben daar hun hele leven profijt van. Volwassen Rotterdammers zijn actief en veerkrachtig en gaan fit hun pensioen in. En ouderen genieten van meer gezonde levensjaren waarin ze ertoe doen in de Rotterdamse samenleving. Al deze Rotterdammers wonen, leren, werken en doen mee in een (groeierende) stad die zo is ingericht, dat de gezonde keuze toegankelijk is en voor de hand ligt.

De uitdagingen waar Rotterdam voor staat zijn groot. De afgelopen jaren hebben ons geleerd dat samenwerking tussen bedrijfsleven, non-profit organisaties en gemeente succesvol is en de slagkracht vergroot⁸. We bouwen voort op die gemeenschappelijke inzet.

Ongeveer 1 op de 10 Rotterdammers (ouder dan 18) is een overmatige drinker⁶.

Een ongezond milieu in Nederland zorgt voor gemiddeld 4% van de ziektelast. Lokaal kan dit flink variëren, zo tussen de 4 en 14% (in stedelijk gebied).

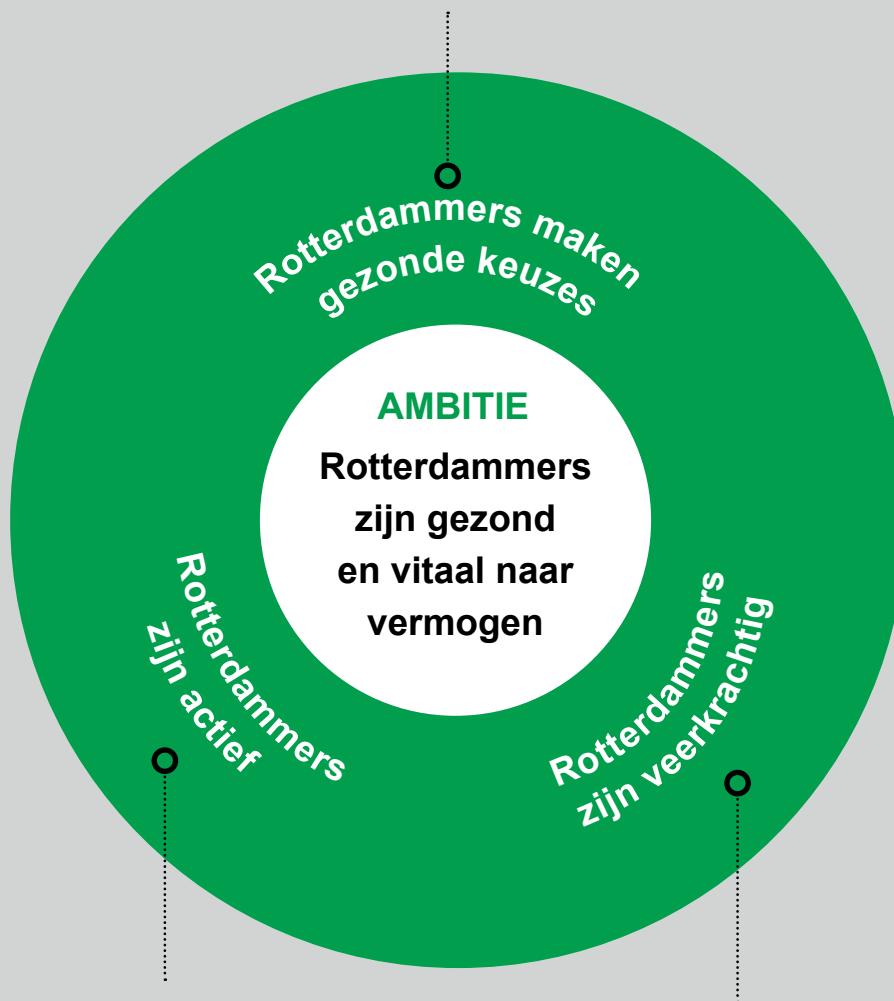
Ongezonde arbeidsomstandigheden veroorzaken (landelijk) bijna 5% van de ziektelast. Deze ontwikkelingen zijn niet voor alle bevolkingsgroepen hetzelfde.

Roken daalt harder bij mensen met een hoge sociaaleconomische status, en ernstig overgewicht stijgt harder bij degenen die een lage sociaaleconomische status hebben⁷.

Met elkaar hebben we de ambitie (zie onderstaand figuur) geformuleerd⁹ dat Rotterdammers gezond en vitaal zijn, passend bij hun situatie en vermogen. Gezonde en vitale Rotterdammers kenmerken zich als volgt: ze zijn actief, ze zijn veerkrachtig en ze maken gezonde keuzes. Deze gezamenlijke ambitie vormt de basis voor *Gezond010: het akkoord*.

Rotterdammers maken gezonde keuzes

Ze zijn zich bewust van hun eigen gezondheid en maken daarin zelfstandig hun keuzes. Ze wisselen ongezonde keuzes af met gezonde keuzes en ervaren geen belemmeringen om gezonde keuzes te maken.

Rotterdammers zijn actief

Binnen hun mogelijkheden en wensen leiden ze een actief leven, zowel sociaal als fysiek. Ze zijn mobiel, gaan regelmatig naar buiten en werken aan hun conditie op een manier die bij hen past. Zo kunnen sommige ziekten worden voorkomen.

Rotterdammers zijn veerkrachtig

Ze hebben tijd en ruimte voor ontspanning en hun draagkracht en draaglast zijn in balans. Hun leven wordt niet beheerst door zorgen en stress en ze kunnen omgaan met tegenslagen van het leven.

We zetten in op gezondheidswinst voor álle Rotterdammers en in het bijzonder voor degenen waar we het meeste gezondheidspotentieel kunnen benutten. We leggen hiermee een gezonde basis voor toekomstige generaties. Rotterdammers staan daarin centraal: zij zijn zelf verantwoordelijk voor hun gezondheid en het maken van keuzes, binnen de grenzen van hun mogelijkheden en die van de fysieke en sociale omgeving. De kern van onze inzet vanuit de gemeente is:

- Het benutten van de kracht en energie van Rotterdammers en partners in de stad.
We werken daarom actief met hen samen om de ambitie te realiseren.
- Werken vanuit een wetenschappelijk fundament. We willen doen wat werkt en waar we dat nog niet weten, doen we onderzoek. We zoeken naar manieren om onze impact te meten.
- Waar nodig ingrijpen of een beweging op gang brengen waar dat gewenst is.

Tegelijkertijd houden we als gemeente de basis op orde en voeren onze wettelijke publieke gezondheidstaken excellent uit. Zoals investeren in gezonde lucht, vaccinatiegraad op peil brengen/houden en infectieziekten bestrijden.

Wat is Gezond010: het akkoord?

Rotterdam kent grote gezondheidsproblemen. Dat móét veranderen, want iedereen in de stad moet de kans hebben om gezond te leven. In de stad ontstaan gelukkig steeds meer initiatieven die mensen helpen bij het ontwikkelen en vasthouden van een gezonde(re) leefstijl. Samen zorgen we voor meer gezondheid en vitaliteit voor alle Rotterdammers, in alle wijken. Het netwerk Gezond010 brengt initiatieven samen die bijdragen aan een gezonder Rotterdam. Rotterdam is een stad met gezonde ambities, die we in *Gezond010: het akkoord* samen willen waarmaken.

Gezond010: het akkoord is de Rotterdamse uitwerking van het Nationaal Preventieakkoord gecombineerd met de gemeentelijke nota gezondheid voor de periode 2020-2024. Het is een vertrekpunt voor het verder verbreden van de beweging waarbij meer partijen zich aan kunnen sluiten.

Wetenschappelijk fundament: Kennisagenda Gezond010 met het factorenmodel

Het kunnen aantonen van een verband tussen onze inzet en het gezondheidseffect op langere termijn is volgens de wetenschap enorm lastig. Juist ook omdat zoveel thema's direct en indirect van invloed zijn op onze gezondheid. Andersom willen we weten wat werkt en inzicht krijgen in effect en impact zodat we middelen effectief kunnen inzetten en resultaat bereiken. De tussentijdse evaluatie van de nota Rotterdam Vitale stad ¹⁰ onderschrijft die wens. Daarom ontwikkelen we een wetenschappelijk fundament, dat onderbouwd inzicht geeft in factoren die van invloed zijn op gezondheid, zodat we weten waarop we moeten inzetten met ons beleid. Wetenschappers en gemeente werken dit fundament momenteel uit in een factorenmodel -9 maanden tot 100+ jaar, gebaseerd op het eerder ontwikkelde factorenmodel jeugd ¹¹.

Het model geeft inzicht in de factoren en hun verbanden die invloed hebben op gezond leven van Rotterdammers. Deze factoren zijn in positieve of negatieve zin van invloed op gezond kunnen leven. Bijvoorbeeld factoren als armoede en werk, opvoeden en leefbaarheid van de woonomgeving. Maar ook factoren als stress en laaggeletterdheid. Het model maakt de complexiteit van de samenhang en interactie tussen factoren inzichtelijk. Daarmee biedt het factorenmodel ons zicht op welke thema's en dwarsverbanden we de meeste gezondheidswinst kunnen boeken en geeft richting aan ons beleid. Bijlage 4 bevat een factsheet over het factorenmodel in ontwikkeling en geeft een eerste schets.

Samenwerking tussen partners: het netwerk Gezond010

Het netwerk Gezond010 ¹² is niet meer weg te denken uit de stad. Veel Rotterdamse (maatschappelijke) organisaties, (sociaal) ondernemers, professionals, werkgevers en de gemeente vormen dit netwerk en zetten zich in voor een gezonde en vitale stad vanuit een gedeeld belang. De opgedane ervaringen binnen het netwerk zetten we door.

Met *Gezond010: het akkoord* zorgen we voor extra slagkracht en impact. Want samen bereiken we meer Rotterdammers, via nieuwe en andere kanalen, creëren we een gezamenlijke verantwoordelijkheid en benutten we de energie in de stad om de voorwaarden te scheppen voor gezondheid en gezond gedrag. We versterken het netwerk doordat partners met andere partners in het netwerk afspraken maken over hun bijdrage. En we breiden het netwerk uit door nieuwe partners uit te nodigen zich aan te sluiten bij Gezond010.

Zo ontwikkelt Gezond010 zich tot hét netwerk waar je als Rotterdamse (zorg)professional, ondernemer of instelling bij moet zijn om deel te nemen aan masterclasses, de mogelijkheden te ontdekken tot een financiële impuls bij veelbelovende initiatieven, mee te gaan op werkbezoek bij partners en elkaars netwerk te benutten om initiatieven te ontwikkelen. Verder biedt Gezond010 offline en online mogelijkheden om succesvolle samenwerkingen en projecten onder de aandacht te brengen van een breed publiek. De website en socials zijn de platforms om best practices en expertise te delen en elkaar digitaal te ontmoeten. Offline benutten we de mogelijkheden van de media en sluiten we aan bij relevante congressen, beurzen en andere evenementen voor de profilering van het netwerk.

In het netwerk Gezond010 zijn heel veel partners aangesloten die zich inzetten voor een gezonder Rotterdam. Dat zorgt voor een groot bereik onder Rotterdammers.

De successen van het netwerk Gezond010

Onder het motto “vitale werknemers zijn de basis van een gezonde organisatie” hebben HR-managers van o.a. APM Terminals, Politie eenheid Rotterdam en de RET een impuls gegeven aan hun vitaliteitsbeleid. Duizenden Rotterdamse werknemers maken hierdoor meer werk van hun loopbaan, persoonlijke ontwikkeling en gezondheid, bijv. via coaching programma’s en gezonder aanbod in de kantine.

Vijf Rotterdamse ziekenhuizen - Erasmus MC, Maasstad, Ikazia, Franciscus Gasthuis en IJsselland- werken samen aan een gezonder voedsel-aanbod voor vele duizenden bezoekers en personeelsleden.

Meer gezonde producten en gezondere varianten, zodat consumenten en bezoekers gemakkelijker verantwoorde keuzes kunnen maken. Dat was het doel van de Food Challenge Gezond010. Aan de challenge deden 16 organisaties mee, waaronder Albert Heijn, Diergaarde Blijdorp en Pathé Bioscoop. De challenge is een succes: in totaal hebben de deelnemers 41 nieuwe gezonde producten geïntroduceerd en meer dan 132.000 gezonde producten extra verkocht.

Gemeente Rotterdam: partner en haar wettelijke rol

Gemeente Rotterdam is partner in Gezond010 in en draagt bij in verschillende rollen en taken: als facilitator, opdrachtgever, regisseur of kaderstellend en handhavend ¹³.

De gemeente heeft daarnaast een specifieke opgave op basis van de Wet Publieke Gezondheid: het beschermen, bewaken en bevorderen van de gezondheid van haar inwoners. De taken van de gemeente op het gebied van infectieziektebestrijding, vaccineren, milieukwaliteit en gezondheid (w.o. lucht, bodem, geluid) hebben vanzelfsprekend een plek in het akkoord. Zowel onder 'gezonde basis' en 'gezonde omgeving' werken we de verantwoordelijkheid van de gemeente op deze gebieden verder uit.

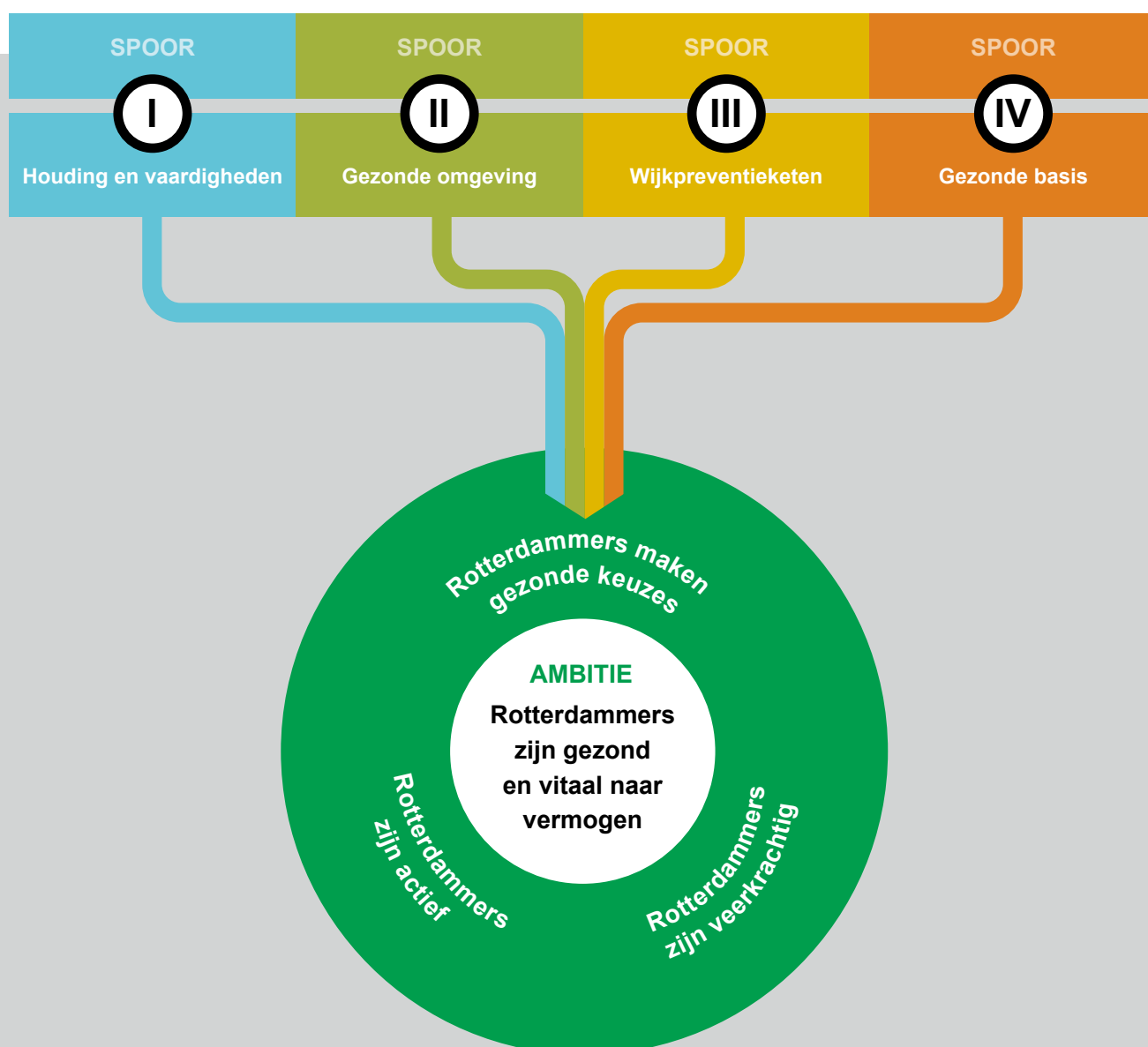
Aanpak langs vier sporen

Van inhoudelijke thema's naar vier sporen via impactgericht werken

Gezond 010: het akkoord is een akkoord met impact. Kortom, een akkoord dat bijdraagt aan het realiseren van een groter doel waar Rotterdammers baat bij hebben: een gezond en vitaal leven.

Impactsporen

Om de ambitie te realiseren zijn vier veranderpaden nodig die in dit akkoord 'impactsporen' worden genoemd. Ze vormen het vertrekpunt van *Gezond010: het akkoord* en geven richting aan wat we de komende jaren gaan doen. De vier sporen zijn hieronder weergegeven:

Aan de vier sporen zijn activiteiten gekoppeld. De invloed van sociaalmaatschappelijke factoren zoals opleidingsniveau en de fysieke en sociale omgeving op ons gedrag is groot. Hierdoor is een divers palet aan activiteiten nodig om keuzes te beïnvloeden en gezond(er) gedrag te stimuleren. Tegelijkertijd blijft de keuzevrijheid voor Rotterdammers voorop staan.

Hoe zijn we tot de vier impactsporen gekomen?

Impactgericht werken – keuze voor activiteiten

De keuze voor de activiteiten die onder de vier impactsporen vallen, is gemaakt op basis van de volgende overwegingen:

- Impactpotentieel: er is gezondheidswinst mogelijk vanwege de omvang van het risico zelf en/of de omvang van de risicogroep.
- Instappen in lopend proces: er lopen al kansrijke initiatieven of het proces om daar de komende periode toe te komen is al gestart.
- Energie in de stad: we sluiten aan op de beweging in de stad en bundelen de krachten voor meer impact.

Samenhang gemeentelijke beleidskaders

Het coalitieakkoord *Nieuwe energie voor Rotterdam 2018-2022* beschrijft de inzet voor een gezonde stad, nu en in de toekomst, zoals de Omgevingsvisie, Rotterdam Ouder&Wijzer en Lekker Fit! in de wijk. Veel gemeentelijk beleid draagt hieraan bij. Ander beleid heeft raakvlakken met of effecten op gezondheid van Rotterdammers doordat wordt ingezet op belangrijke randvoorwaarden (of factoren), zoals de Reset-aanpak schulden, Plan van Aanpak Kwetsbare Rotterdammers, Beleidskader Participatie en Informele Zorg en Ondersteuning. Meer over de samenhang met gemeentelijke beleidskaders is te lezen in bijlage 2.

Samenhang Nationaal Preventieakkoord en *Gezond010: het akkoord*

In het Nationaal Preventieakkoord is gekozen voor inzet op roken, problematisch alcoholgebruik en overgewicht.

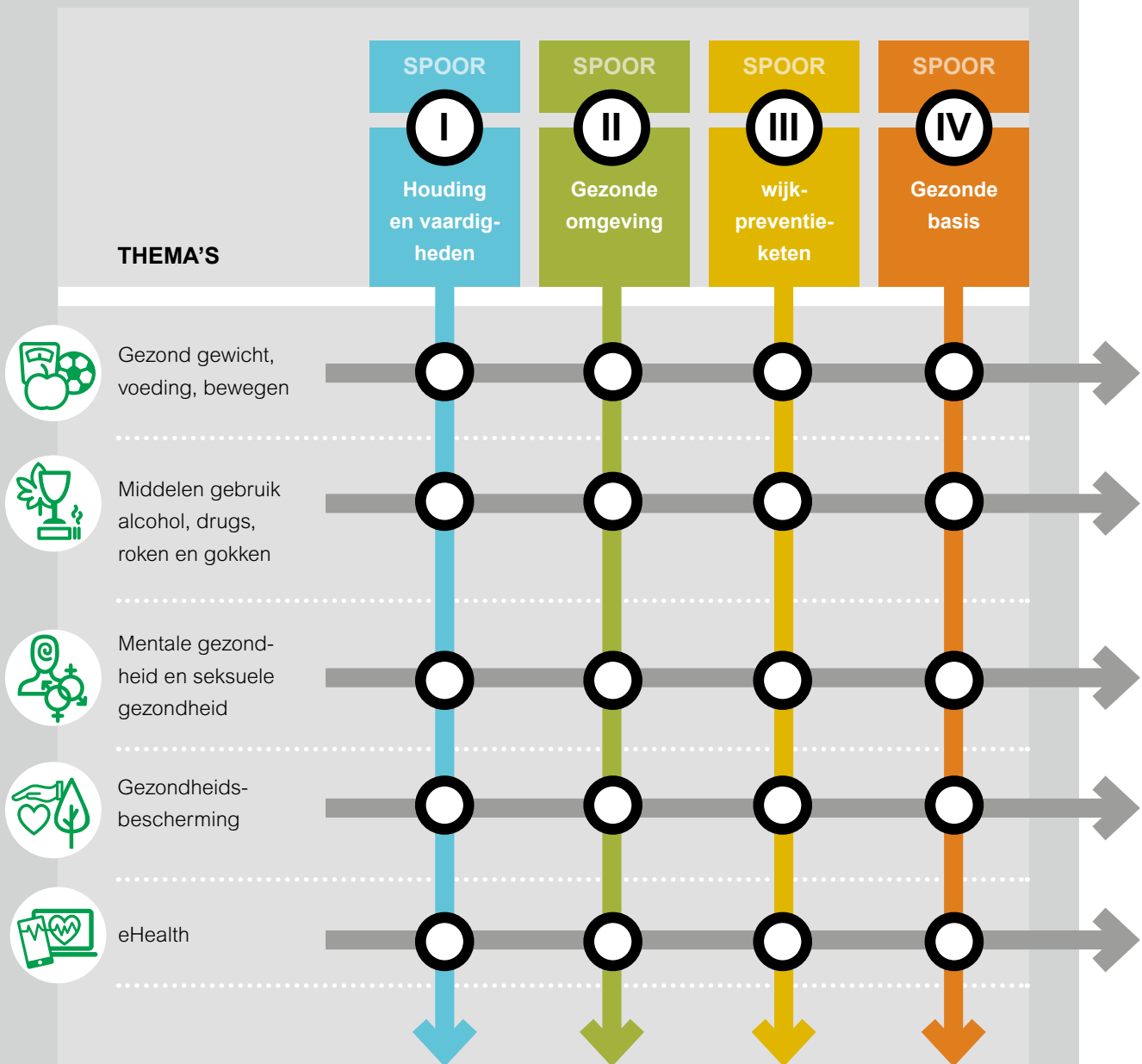
Ook in ons Rotterdamse akkoord spelen deze leefstijlthema's een belangrijke rol. Maar we vinden dat voor *Gezond010: het akkoord* een bredere insteek nodig is met ook aandacht voor thema's als mentale en seksuele gezondheid, gezondheidsbescherming (zoals schone lucht, bodemkwaliteit, infectieziektebestrijding) en de inrichting van de fysieke omgeving (ruimte om buiten te spelen en bewegen of aanbod van gezond voedsel) omdat deze van grote invloed zijn op gezondheid en gezond gedrag. Die bredere insteek past bij Rotterdam, waar vraagstukken vaak hardnekkiger zijn dan in andere delen van Nederland en dus een integrale preventie aanpak nodig is.

Samenhang inhoudelijke gezondheidsthema's en de vier impactsporen

De kracht van de vier sporen is dat we bovengenoemde thema's kunnen laten overlappen. Zo ontplooiën we bijvoorbeeld binnen het spoor 'gezonde omgeving' activiteiten die zowel raken aan de thema's 'mentale gezondheid' als 'gezond gewicht'. Door deze integrale aanpak slaan we met activiteiten soms meerdere vliegen in één klap en maken optimaal gebruik van de potentie die de samenwerking tussen partners in de stad oplevert.

In de volgende hoofdstukken werken we per impactspoor de activiteiten uit die nodig zijn om tot de gewenste verandering te komen.

De samenhang tussen inhoudelijke thema's en sporen (aanpak):

Zo komt bijvoorbeeld de Rotterdamse inspanning gericht op de realisatie van de Rookvrije Generatie, in meerdere sporen terug. Dat geldt ook voor het terugdringen van overgewicht, dat in verschillende sporen en in samenhang met andere thema's wordt uitgewerkt. Bijvoorbeeld via gezonde voedselomgevingen en passend beweegaanbod in de wijk. eHealth wordt ingezet als middel om de gezondheid en vitaliteit van Rotterdammers te verbeteren. Enerzijds door de zorg, informatievoorziening en dienstverlening te verbeteren en anderzijds door de eigen regie van Rotterdammers te stimuleren en inzicht in hun eigen gezondheid en zorgproces te vergroten. eHealth komt dan ook in alle sporen terug.

“Het is leuk dat gemeente Rotterdam kijkt naar een toepasbare versie van het akkoord, daar denken wij als Rotterdamse Kamer van Verenigingen graag over mee. We merken dat studentenverenigingen heel graag willen mee denken.”

Samenwerken om welzijn studenten te verbeteren

De Rotterdamse Kamer van Verenigingen (R.K.v.V.) is het overkoepelende orgaan van de vijf studentengezelligheidsverenigingen in Rotterdam (RSC RVSC, Laurentius, SSR, RSG en NSR). In totaal vertegenwoordigt de R.K.v.V. ruim 3.800 Rotterdamse studenten. Merel van Lunen (voorzitter van de R.K.v.V.) vertelt hoe zij bijdragen om het overmatig middelengebruik (waaronder roken, alcohol-, en drugsgebruik) onder studenten te verminderen.

Een tijdje geleden zijn we door het Trimbos-instituut benaderd om mee te doen met een onderzoek voorafgaand aan *Gezond010: het akkoord*. De gegevens van het Trimbos-instituut gaven aan dat het middelengebruik onder studenten naar beneden kon. We werden gevraagd naar de huidige situatie, maar ook waar de kansen lagen om de bewustwording onder studenten te vergroten. Daarin willen we geen onrealistisch beeld schetsen door te zeggen dat alle verenigingen in Rotterdam streven naar alcoholvrije avonden. Wel zien wij veel mogelijkheden om de bewustwording te vergroten.

De verenigingen zijn constant aan het kijken hoe ze het welzijn onder de studenten kunnen verbeteren. Studenten zijn zich meer bewust van hun eigen gezondheid en welke (negatieve) invloed roken, drugs en of alcohol daarop heeft. We merken dat de maatschappelijke normen en waarden veranderen. De verenigingen kijken zorgvuldig naar hoe ze in lijn met deze verschuiving zelf ook mee kunnen veranderen.

Het leuke is dat de studentenvereniging al met veel initiatieven zijn gekomen op het gebied van studentenwelzijn. Zo schenken de verenigingen 0% bier en schenkt een aantal verenigingen geen sterke drank aan eerstejaarsstudenten of heeft hun rokersruimte al gesloten. Eigenlijk reageert iedereen hier heel positief op. Dit omdat de initiatieven vanuit de verenigingen

zelf komen en vaak in samenspraak met de studenten zijn bedacht.

Wij kijken hoe de R.K.v.V. daar het beste op kan inspelen en daarin kan ondersteunen. Eens in de zes weken vergaderen wij met alle verenigingen en bespreken we alle initiatieven. Hierbij kijken we ook welke initiatieven voor andere verenigingen betekenisvol zijn. Gezamenlijk kunnen we namelijk nog veel meer bereiken!

We merken dat het begint bij bewustwording onder de studenten. Verenigingen hebben niet altijd alle inzichten. Een gemeente of andere instituties kunnen met hun ervaring daarin heel goed bijdragen. Om die reden blijven we graag met elkaar in gesprek. Het is fijn dat ook de Erasmus Universiteit en de hogescholen hierbij betrokken zijn, juist omdat veel studenten daar studeren en lid zijn van een studentengezelligheidsvereniging. Het moet een samenwerking zijn om de bewustwording van overmatig middelengebruik te gaan vergroten de komende tijd.

De Erasmus Universiteit, de hogescholen en de studentenverenigingen hebben een groot raakvlak; namelijk het welzijn van haar studenten. Hierin kunnen we veel voor elkaar betekenen, dus we zijn constant aan het kijken naar hoe we dat kunnen optimaliseren.

Spoor I

Houding en vaardigheden

Waarom moeten houding en vaardigheden worden verbeterd?

Alcoholgebruik speelt (landelijk) een grote rol bij:

- geweldsdelicten (27% in 2015)
- huiselijk geweld (16%)
- seksueel geweld (22% van de meisjes en 19% jongens)
- verkeersslachtoffers (12-13% van de gevallen in 2015)¹⁴.

Ruim 13% van de ziektelast is toe te schrijven aan roken. Roken is hiermee veruit de belangrijkste risicofactor¹⁵. Dit risico is aanmerkelijk hoger onder mensen met een lage SES. Roken verhoogt vooral het risico op longkanker, strottenhoofdkanker, COPD, mondholte- en keelkanker en slokdarmkanker. Roken is daarnaast de belangrijkste veroorzaker van hart- en vaatziekten.

47% van de Rotterdammers tussen de 19 en 64 jaar heeft overgewicht, waarvan 16% obesitas. Boven de 64 jaar is dat zelfs 64%, waarvan 22% obesitas¹⁶.

Depressie kost landelijk jaarlijks bijna 3 miljard euro aan directe en indirecte kosten zoals arbeidsverzuim en minder productieve arbeid¹⁷.

Ambitie

Gezonde(re) keuzes maken en je daardoor gezond(er) voelen zijn ‘het nieuwe normaal’: Rotterdammers hebben de houding en vaardigheden om gezond te leven. We informeren Rotterdammers over gezonde keuzes en hoe zij deze het beste kunnen maken.

Waar gaat dit spoor over?

Ongezond gedrag zowel op fysiek als mentaal vlak is - landelijk gezien - verantwoordelijk voor bijna 20% van de jaarlijkse ziektelast, 35.000 doden en 8,6 miljard aan zorguitgaven per jaar. We hebben het dan bijvoorbeeld over roken, ongezonde voeding, onvoldoende beweging en het (overmatig) gebruik van drugs en alcohol. Maar ook over seksueel grensoverschrijdend gedrag en herhaaldelijke blootstelling aan hard geluid.

Voor een gezond en vitaal leven is het belangrijk dat ongezonde keuzes voldoende worden afgewisseld met gezonde keuzes. Maar dat is niet vanzelfsprekend omdat veel keuzes onbewust worden gemaakt. Uit onderzoek binnen de gezondheidspsychologie blijkt dat het maken van gezonde keuzes niet altijd makkelijk is en dat het over het algemeen niet rationeel gebeurt. Rotterdammers hebben lang niet altijd inzicht in wat die gezonde en ongezonde keuzes precies zijn, het is ze niet geleerd of ze vinden het moeilijk om die keuzes (in de juiste balans) te maken.

We zetten daarom in op het informeren van Rotterdammers over gezonde keuzes en ondersteunen hen bij het maken van die keuzes. Aan de hand van onderstaande activiteiten lichten wij toe hoe wij dit willen aanpakken.

Van de volwassen Rotterdammers heeft 10% een hoog risico op depressieve klachten en angststoornissen¹⁸.

Seksueel grensoverschrijdend gedrag onder jongeren is hoog: 11% van de meisjes en 2% van de jongens is ooit gedwongen om iets seksueels te doen of toe te staan¹⁹.

De risicogroepen voor gehoorschade als gevolg van blootstelling aan hard geluid in de vrije tijd zijn voornamelijk kinderen, jongeren en jongvolwassenen²⁰. Ook lopen mensen met een lage sociaal economische status (SES) meer risico op gehoorschade. Daarnaast worden zij vaker blootgesteld aan lawaai in hun werk en vrije tijd en beschermen ze hun gehoor minder goed in hun vrije tijd dan mensen met een hoge SES.

Maatschappelijk neemt de aandacht toe voor keuzes die gezond zijn voor mens, dier en milieu. Dit biedt ‘koppelkansen’ door gezondheid te verbinden aan duurzame keuzes.

Activiteiten bij Spoor I - Houding en vaardigheden

Persoonlijke Gezondheidscheck: Inzicht in en bewustwording over gezondheid

Inzet en stimuleren van de Persoonlijke Gezondheidscheck (PGC)

Digitale innovaties en eHealth ontwikkelen zich in rap tempo. EHealth wordt ingezet om persoonlijke gezondheidsinformatie inzichtelijk en toegankelijk te maken waardoor (juist kwetsbare) Rotterdammers (weer) de regie kunnen pakken en meer grip krijgen op hun gezondheid. Hier is veel gezondheidswinst te behalen en kunnen we voorkomen dat gezondheidsverschillen groter worden. Een voorbeeld hiervan is de Persoonlijke Gezondheidscheck (PGC).

Uit effectonderzoek naar de Persoonlijke Gezondheidscheck (PGC) blijkt dat 62% van de gebruikers actief aan de slag gaat met zijn/haar gezondheid²¹. Daarom willen we de Persoonlijke Gezondheidscheck in heel Rotterdam inzetten.

In 2020 experimenteren gemeente Rotterdam, VitaValley, Pharos en gemeente Utrecht in twee Rotterdamse wijken met de inzet van de PGC. Daarbij bekijken we of de PGC leidt tot meer preventieve inzet in de wijk en tot bruikbare data voor monitoring van de gezondheidssituatie. Verder onderzoeken we wat nodig is om Rotterdammers te stimuleren een PGC te gebruiken en hoe hen daarin te begeleiden. Op basis van deze uitkomsten maken we keuzes voor de verdere uitrol in heel Rotterdam. We hebben specifiek aandacht voor Rotterdammers met een lage sociaaleconomische status omdat we weten dat deze doelgroep moeilijk bereikt wordt met eHealth. In samenwerking met Pharos is de PGC daarom onlangs aangepast om deze beter aan te laten sluiten bij deze doelgroep.

De Persoonlijke Gezondheidscheck heeft een belangrijke verbinding met 'Spoor 3 – wijkpreventieteketen'. Bij bijvoorbeeld (beginnend) overgewicht of stress kan de huisarts doorverwijzen naar ondersteuningsaanbod in de wijk.

Voordelen van zelfzorg

eHealth biedt ondersteuning om gezond te kunnen leven en maakt zelfzorg mogelijk. Zelfzorg leidt naar meer zelfstandigheid en minder afhankelijkheid van professionals. Door een groot (preventief) bereik zal het op termijn zorgen voor een vermindering van de zorgkosten.

Hoe werkt de Persoonlijke Gezondheidscheck?

De PGC biedt mensen persoonlijk inzicht in hun gezondheid en is bedoeld om lichte klachten of problemen zelf aan te pakken. De PGC bestaat uit een laagdrempelige vragenlijst, eventueel aangevuld met diagnostische testen. De invuller ontvangt een compleet, persoonlijk gezondheidsrapport met zijn of haar eventuele gezondheidsrisico's en aanbevelingen voor een gezondere leefstijl, zelfzorgtoepassingen of als het nodig is professionele ondersteuning in de wijk.

Betrouwbare gezondheidsapps in de GGD-Appstore

Volgens diverse schattingen zijn er wereldwijd meer dan 100.000 apps die beweren je gezondheid te bevorderen. Tegelijkertijd is nauwelijks iets bekend over de betrouwbaarheid en effectiviteit van deze apps²². Het doel van de GGD-Appstore is een zorgvuldige, onafhankelijke en transparante toetsing van gezondheidsapps door deskundige GGD-professionals op: gebruiksvriendelijkheid, functionaliteit, privacy, betrouwbaarheid en onderbouwing. Alleen die apps die voldoen aan deze door de GGD opgestelde criteria worden geplaatst in de GGD AppStore en voorzien van een herkenbaar vignet. De welzijnsaanbieders kunnen ingezet worden om digitale vaardigheden te vergroten zodat apps meer gebruikt worden door digitale laaggeletterden. In de GGD AppStore krijgt de geschiktheid van leefstijlapps voor kwetsbare Rotterdammers, extra aandacht.

Fitfestivals voor meer gezondheidsinzicht bij ouderen

De Fitfestivals (die zijn aangekondigd in Rotterdam Ouder&Wijzer) dragen in alle 14 gebieden bij aan het ontstaan van een samenwerkingsgemeenschap in de wijken rondom gezondheid voor ouderen. De gemeenschap wordt ondersteund en gefaciliteerd door een 'aanjager', bijvoorbeeld een zorg- of welzijnsaanbieder, een sport- of beweegaanbieder of huisartsenpost. Samen met de aanjager wordt een Fitfestival georganiseerd waar ouderen kennis kunnen maken met hun eigen gezondheidsdata en een passend aanbod in hun eigen wijk en/of gebied. Hier wordt ook samen-gewerkt met de Rotterdamse Mobiliteit Aanpak.

Ook krijgen lokale aanbieders van preventieve interventies de kans zich hier te presenteren. Gezondheidsbevorderende interventies kunnen worden vergoed uit de aanvullende verzekering van de VGZ Rotterdampolis, mits de betreffende aanbieders hierover afspraken hebben gemaakt met VGZ.

Mentale en seksuele gezondheid

Mentale gezondheid: Omgaan met druk in het dagelijks leven

Op 23 mei 2019 heeft het netwerk Gezond010 de inspiratiebijeenkomst *Mentaal gezond: Een Hoofdzaak* georganiseerd, waarin patiënten, ervaringsdeskundigen, GGZ, welzijnspartijen, grotere bedrijven(werkgevers) en vertegenwoordiging van wijkteams aanwezig waren. Een belangrijke conclusie van deze bijeenkomst was dat we mentale gezondheid niet alleen als een individueel probleem moeten zien, maar ook oog moeten hebben voor maatschappelijke oorzaken zoals: armoede, schulden, taalachterstand, hoge verwachtingen en groepsdruk bij jongeren.

Om de mentale gezondheid van Rotterdammer te verbeteren, zetten we in op de volgende activiteiten:

- Aanbieden van laagdrempelige groepsbijeenkomsten in de wijken, om beter om te kunnen gaan met stress, piekeren en slaapproblemen. De bijeenkomsten helpen mensen weer vat op hun leven te krijgen.
- Versterken van het bewustzijn en het bespreekbaar maken van mentale problemen via de social mediacampagne 'Alles Goed'.

- In gesprek gaan met Rotterdammers (professionals uit de zorg, wijkbewoners, ervaringsdeskundigen en rolmodellen) over mentale gezondheid. Samen met Open Rotterdam maken we daarom in 2020 podcasts waarin per keer een ervaringsdeskundige, professional en Rotterdammer met elkaar in gesprek gaan om het onderwerp beter bespreekbaar te maken en samen oplossingen te vinden.
- Aanbieden van trainingen voor vrijwilligers en professionals zonder GGZ-achtergrond om mentale problemen te herkennen, bespreekbaar te maken en mensen te wijzen op mogelijk hulpverlening. Bijvoorbeeld 'Mental Health First Aid' en 'Met Kennis van Zaken'.
- Vergroten van de bekendheid van e-mental-health door o.a. Sense.info en eHealth jeugd-gezondheidszorg JGZ.

Preventie van soa en bevorderen van seksuele gezondheid

GGD Rotterdam-Rijnmond huisvest het Centrum Seksuele Gezondheid (voorheen de soa-poli), een voorziening aanvullend op de huisartsenzorg. Het centrum ziet ruim 12.000 cliënten per jaar. Medewerkers van dit expertisecentrum bieden zorg op maat, werken aan preventie van soa en aan bevordering van seksuele gezondheid.

Om de preventie van soa en seksuele gezondheid te verbeteren, zetten we in op de volgende activiteiten:

- Een nieuwe ontwikkeling in de preventie van hiv is pre-expositie profylaxe (PrEP). PrEP betekent het slikken van medicijnen om te voorkomen dat iemand hiv oploopt. Naast de boodschap van veilig vrijen is er PrEP medicatie waardoor de preventiemogelijkheden zijn verruimd.
- De GGD neemt deel aan het landelijke onderzoek *Seks onder je 25e* dat in 2021 wordt verwacht. De GGD heeft ook in 2018 meegedaan aan dit onderzoek en voor de regiogemeenten extra vragen laten stellen. Door meermaals mee te doen aan *Seks onder je 25e* worden trends zichtbaar. Uitkomsten in 2018 zijn dat social media een centrale plaats in het leven van jongeren hebben en dat de leeftijd waarop jongeren aan seks beginnen hoger is. Rotterdamse jongeren zijn – nog meer dan jongeren elders in Nederland - ontevreden over seksuele voorlichting op het voortgezet onderwijs. Reden om in te zetten op voorlichting op meer scholen en op voorlichting die beter aansluit bij jongeren.
- We zetten het succesvolle programma *Nu Niet Zwanger* (NNZ) voort. Het programma ondersteunt kwetsbare (potentiële) ouders om regie te nemen over hun kinderwens, zodat zij niet ongewenst zwanger worden. Daarvoor gaat de hulpverlener een eerlijk gesprek aan over kinderwens, seksualiteit en anticonceptie. 20 samenwerkingspartners tekenden 6 november 2019 een convenant. Hiermee onderstreepten alle partijen het belang van de methode. De door NNZ Rotterdam ontwikkelde praat- en vraagplaten en handleiding bieden hulpverleners een hulpmiddel voor het voeren van het gesprek met hun cliënten. Sinds begin 2017 is met ruim 2100 kwetsbare (potentiële) ouders het gesprek gevoerd over kinderwens, seksualiteit en anticonceptie en maakte meer dan de helft de keus voor anticonceptie. Door GGD GHOR Nederland wordt landelijk het programma *Nu Niet Zwanger* uitgerold en mogelijk volgt ook een uitrol naar de gemeenten binnen de GGD-regio Rotterdam-Rijnmond.
- Staatssecretaris Blokhuis heeft in 2018 een Kamerbrief gestuurd over het Plan preventie en ondersteuning onbedoelde (tiener)zwangerschappen²³. Het Ministerie van Volksgezondheid, Wetenschap en Sport (VWS) wil de komende jaren op verschillende onderdelen investeren. De impulsregeling wordt gedecentraliseerd naar de GGD en biedt de mogelijkheid om in Rotterdam een specifieke aanpak gericht op het voorkomen van onbedoelde tienerzwangerschappen in te richten. Rotterdam kent geen Gezonde School en wij zoeken naar een ander loket om de aanvragen van scholen in ontvangst te nemen en te toetsen.

Middelengebruik en gokproblematiek

Elke Rotterdammer moet kunnen stoppen met roken

We streven ernaar dat elke roker in Rotterdam toegang heeft tot effectieve stopondersteuning. Daarbij onderzoeken we de mogelijkheid om deze ondersteuning met name voor mensen met lage SES effectiever te maken.

Daarnaast werken we net als voorgaande jaren mee aan de landelijke stopcampagne Stoptober. Samen met VGZ contracteren we en zoeken we voortdurend naar aanbod specifiek toegespitst op de populatie van het Rotterdampakket.

Aanpak om middelengebruik bij studenten te verminderen

Het hoger onderwijs in Rotterdam kent ongeveer 60.000 studenten en daarvan zijn er ongeveer 25.000 woonachtig in Rotterdam. Het middelengebruik (o.a. roken, gebruik van alcohol, soft- en/of harddrugs) onder studenten is aanzienlijk²⁴. De Erasmus Universiteit, Hogescholen, Trimbos-instituut en studenten werken samen om middelengebruik terug te dringen. We sluiten hierbij aan op de landelijke verkenning studenten en middelengebruik, die al een paar goede handreikingen beschrijft voor verenigingen, instellingen en sociëteiten²⁵.

In de gezamenlijk (door Trimbos, studentenverenigingen, hogescholen en universiteit) opgestelde aanpak komen maatregelen zoals het promoten van 0% aanbod. Daarnaast is er aandacht voor de voorbeeldfunctie van bestuursleden, alternatieven voor alcohol- en drugsgebruik, en de gevolgen van gebruik richting studenten.

Aandacht voor alcohol- en medicijngebruik bij mensen van 55+

In de groep 55 tot 70-jarigen is sprake van overmatig alcoholgebruik²⁶. Het ontbreekt aan kennis over de schadelijkheid en risico's – bijvoorbeeld valongevallen – en de relatie met andere klachten. De huisartsenzorg kan hier een belangrijke rol in spelen, maar ook de apotheek, wijkteam welzijn en wijkagent. We gaan met deze partijen in gesprek over de manier waarop de aandacht voor middelengebruik bij ouderen kan worden bevorderd. Het gaat dan met name om het stellen van vragen over en signaleren van problematisch alcoholgebruik. Partners krijgen informatie over het preventieprogramma Moti-55, gericht op (vroeg)signalering overmatig alcoholgebruik. Daarnaast vragen we meer aandacht voor de risico's van medicijngebruik zoals angstremmers, pijnstillers, antidepressiva etc. bij ouderen.

Onderzoek naar het effect van verruiming openingstijden op gokproblematiek

Er zijn binnen Rotterdam gelegenheden waar legaal kan worden gegokt. Deze instellingen hebben via hun vergunningen een verplicht preventiebeleid waarbij er toezicht wordt gehouden op risicovol gokken. Klanten die verschijnselen vertonen van risicovol gokken worden aangesproken en kunnen ook een toegangsverbod krijgen.

Op verzoek van diverse gokexploitanten in de stad wordt in overleg met Directie Veilig geëxperimenteerd met verruiming van openingstijden. In het onderzoek naar de effecten van deze verruiming op overlast en veiligheid, nemen we ook het effect op gokproblematiek mee. Dit onderzoek moet nog worden ingericht. Vanzelfsprekend worden professionals (uit zorg, welzijn en armoede en schuldenproblematiek) toegerust om aandacht te hebben voor signalen van mogelijke gokproblematiek.

Stimuleren veilig luistergedrag bij jonge Rotterdammers

Blootstelling aan geluid op jonge leeftijd leidt tot gehoorschade op latere leeftijd. De ambitie is daarom om gehoorschade veroorzaakt door vrijetijdsgeluid bij jonge Rotterdammers te voorkomen. We zetten campagnes in om ouders, kinderen en jongeren te stimuleren in het gebruik van oordoppen op evenementen met harde muziek, maar bijvoorbeeld ook bij andere evenementen met hard geluid zoals bij vuurwerk.

Leefstijl in het curriculum en onderdeel van professioneel handelen

Door de kennis en aandacht voor gezondheid en leefstijl bij de professional van morgen structureel te vergroten, verwachten we in de toekomst een omslag te maken. In samenwerking met Erasmus MC, zorgverzekeraar VGZ en de Hogeschool Rotterdam werken we daarom samen om gezondheid en leefstijl meer aandacht te geven in het curriculum van de opleidingen Geneeskunde en PABO (De gezonde PABO).

Daarnaast werken we samen met het Albeda College aan een keuzemodule Gezonde leefstijl voor mbo studenten. Waar mogelijk breiden we dit uit naar andere opleidingen (denk aan zorg, verpleegkunde, social work).

Stichting Arts en Leefstijl biedt in samenwerking met IZER en Gemeente Rotterdam een module Voeding en Leefstijl aan POH's, huisartsen en andere 1e lijns zorgaanbieders. De Veldacademie werkt samen met de Erasmus Universiteit Rotterdam (Pedagogiek) en met de Technische Universiteit Delft bij Urbanisme (leefomgeving), Architecture (gezonde gebouwen) en Industrial design (o.a. eHealth en gedragsbeïnvloeding). Partijen als Partnerschap Overgewicht Nederland en Vitale Delta worden bij dit proces betrokken.

“In de praktijk merken we dat mensen niet altijd weten wat gezonde voeding is, en daarnaast vaak verleid worden om de ongezonde keuze te maken. Terwijl de gezonde keuze ook makkelijk en lekker kan zijn! Dat is ons hoofddoel voor dit project: dat het makkelijker wordt om een gezonde keuze te maken.”

Duurzamere & gezondere voeding in ziekenhuizen

Greendish houdt zich bezig met het duurzamer en gezonder maken van het voedselaanbod in de publieke ruimte. Lilou van Lieshout (wetenschappelijk projectmanager Greendish) vertelt over de samenwerking tussen Greendish, gemeente Rotterdam en vijf ziekenhuizen om het voedselaanbod voor bezoekers en personeel gezonder te maken.

Ongeveer twee jaar geleden ontstond er een samenwerking tussen Greendish en gemeente Rotterdam. Greendish en het Voedingscentrum hadden voor Gezond010 een workshop georganiseerd om te kijken hoe Rotterdamse voedselaanbieders hun aanbod gezonder kunnen maken. Toentertijd zijn zestien organisaties daarmee gaan experimenteren. Al vrij snel ontstond het idee om ook ziekenhuizen te betrekken. Juist omdat mensen die in ziekenhuizen werken of er op bezoek gaan, te maken hebben met ziekte. Daarnaast zijn er op dit moment veel ziektes die te voorkomen of te verminderen zijn door een gezonde leefstijl. Eén van die aspecten is gezondere voeding.

De Rotterdamse ziekenhuizen die Greendish en de gemeente hebben benaderd, reageerden allemaal positief. Ziekenhuizen en met name hun cateraars zijn heel enthousiast aan het werk gegaan en hebben gezonde voeding duidelijk op de agenda staan. Dat is echt heel leuk om te zien.

Momenteel zijn we bezig met de interventies. Om het onderzoek niet te beïnvloeden, kan ik niet vertellen wat deze interventies precies zijn. Maar waar het op neer komt is dat we mensen proberen te verleiden om een gezonde keuze te maken. We nemen niet alle ongezonde keuzes weg, maar bieden naast een ongezonde keuze ook een gezonde keuze aan.

De samenwerking tussen de ziekenhuizen is erg belangrijk. Ze kunnen veel van elkaar leren.

Doordat dezelfde interventies plaatsvinden, kunnen de ziekenhuizen kennis uitwisselen over wat wel en niet aanslaat. Daarnaast maken ze een gezamenlijk statement: 'De ziekenhuizen in Rotterdam vinden het belangrijk dat zij hun steentje bijdragen aan gezonde voeding'.

Greendish hoopt vooral dat gezonde voeding normaal wordt. Dat mensen niet automatisch naar een ongezonde keuze grijpen, maar dat een gezonde optie ook even aantrekkelijk is. Een gezonder voedselaanbod in de Rotterdamse ziekenhuizen is één stap. Met *Gezond010: het akkoord* zorgen we ervoor dat er op meerdere locaties gezondere opties worden aangeboden, zodat Rotterdammers elke dag worden verleid om een gezonde keuze te maken.

Deelnemende ziekenhuizen

- Erasmus Medisch Centrum met cateraar ISS
- Ikazia ziekenhuis in eigen beheer
- Franciscus Gasthuis met cateraar Albron
- Maasstad Ziekenhuis met cateraar Vermaat
- IJsselland ziekenhuis met cateraar Albron

Over het project

Het project is gefinancierd door Gemeente Rotterdam en Ministerie van EZ als onderdeel van de Publiek Private samenwerking 'Gezonde voeding in zorg en horeca' onder leiding van Wageningen Economic Research.

De uitvoering van het project en het analyseren van de resultaten wordt in nauwe samenwerking gedaan door Greendish en kennispartners Wageningen Universiteit en Louis Bolk Instituut.

Spoor II

Gezonde omgeving

Waarom is een 'gezonde omgeving' belangrijk voor een gezond leven en waarom moet deze omgeving worden verbeterd?

Met de (huidige en toekomstige) groei van de stad neemt de druk en schaarste van de openbare ruimte in Rotterdam toe. Dat betekent ook een toenemende druk op de gezonde leefomgeving.

Niet alle Rotterdammers hebben voldoende toegang tot gezond voedselaanbod, door de prijs of het aanbod in hun directe omgeving. Rotterdammers worden voortdurend blootgesteld aan prikkels die uitnodigen tot ongezonde keuzes. We willen de gezonde keuze daarom makkelijker/aantrekkelijker maken.

Het aantal voedselaanbieders in Rotterdam is in de periode 2004-2018 met 24% toegenomen. In buurten met een lagere sociale score was de stijging in het aantal fastfoodlocaties het grootst. In buurten met een hogere sociale score daalde het percentage versaanbieders juist het meest²⁷.

Ongezonder voedsel draagt 8,1% bij aan de ziektelast, leidt landelijk tot 12.900 sterftegevallen per jaar en is goed voor 6 miljard aan zorgkosten²⁸.

Het aantal fastfoodrestaurants per 100.00 inwoners is in Rotterdam de afgelopen 5 jaar met 33% gestegen. Het gaat daarbij alleen om de fastfoodrestaurants waarvan landelijk 85% deel uit maakt van de grote ketens: McDonalds, KFC en BurgerKing²⁹.

Ambitie

Rotterdam maakt gezond leven voor alle inwoners in de stad mogelijk. Onze ruimtelijke keuzes dragen bij aan het verkleinen van de verschillen in gezonde levensverwachting tussen gebieden in Rotterdam. De leefomgeving op straat, in en rondom gebouwen is zo ingericht dat deze op zichzelf gezond is én dat deze gezonde keuzes stimuleert. Zodat een gezonde keuze beschikbaar, toegankelijk en voor de hand liggend is op plekken waar (grote groepen) Rotterdammers wonen, leren, werken, recreëren, zich verplaatsen en verblijven.

Waar gaat dit spoor over?

De omgeving is van grote invloed op de gezondheid van mensen. Een 'gezonde omgeving' is daarmee een belangrijke voorwaarde voor gezond leven. Enerzijds betekent dit dat de omgeving ons zo min mogelijk blootstelt aan allerlei risicofactoren, zoals vervuilde lucht, hard geluid of overmatige drukte. Anderzijds nodigt een gezonde omgeving ons uit om gezondere keuzes te maken. Bijvoorbeeld omdat een mooi park uitnodigt tot buiten samen zijn of goede fietspaden de fiets een aantrekkelijk alternatief maken voor de auto. Gezond eten en drinken is makkelijker wanneer er meer gezond (en minder ongezond) aanbod is en watertappunten het kopen van frisdrank overbodig

Onderzoek wijst uit dat verblijven in een groene omgeving stress reduceert³⁰. Landelijk gezien draagt een ongezond milieu 4% bij aan de totale ziektelast, en in grootstedelijke omgevingen zoals Rotterdam tot wel 14%.

Gehoorschade veroorzaakt door hard geluid is onomkeerbaar en uit zich o.a. in gehoorverlies³¹. In Rotterdam zegt ruim een kwart van de leerlingen van klas 2 en 4 van het voorgezet onderwijs wel eens last te hebben van het gehoor na het luisteren via koptelefoon en ongeveer de helft heeft last na het bezoeken van een locatie met harde muziek.

Zien roken doet roken. Daarom moet de omgeving waar kinderen opgroeien, spelen, sporten en naar school gaan rookvrij zijn. Zodat zij niet worden blootgesteld aan de schadelijke gevolgen van meeroken en niet in de verleiding komen om ook te gaan roken.

Richting 2030 constateren we een negatieve trend ten aanzien van de omvang van milieugezondheidsrisico's. Door o.a. de verwachte toenemende bevolkingsdichtheid, voortgaande verstedelijking en groei van het verkeer zullen naar verwachting meer mensen worden blootgesteld aan toenemende luchtverontreiniging. Ook de geluidsbelasting zal in de komende jaren toenemen, vooral samenhangend met een toenemende mobiliteit en drukker wordende steden. Om deze negatieve trend te keren zijn grote stedenbouwkundige ingrepen noodzakelijk³².

maken. Op het gebied van een gezonde omgeving kunnen we nog veel winst behalen. Zo weten we dat de gebieden waar Rotterdammers hun gezondheid als minder goed ervaren ook de gebieden zijn die minder goed scoren op omgevingskenmerken (zoals perceptie van de buitenruimte³³, maar ook de aanwezigheid van ongezond voedselaanbod). Met onderstaande activiteiten zetten we in op het realiseren van een leefomgeving die gezond leven aanmoedigt en mogelijk maakt.

We werken onze ambitie voor een gezonde leefomgeving uit aan de hand van verschillende omgevingen waar Rotterdammers wonen, leren, werken, recreëren, zich verplaatsen en verblijven.

Activiteiten bij Spoor II - Gezonde omgeving

Stimuleren gevarieerd voedselaanbod

We willen ervoor zorgen dat Rotterdammers écht kunnen kiezen uit een gevarieerd voedselaanbod. Daarom willen we dat er minder ongezond voedsel beschikbaar is op plekken rondom scholen (snackkarren) en op plekken waar veel Rotterdammers komen (concentratie van fastfoodwinkels). We onderzoeken wat de gemeente kan doen om de balans tussen gezonde en ongezonde voeding te creëren door middel van maatregelen en regelgeving.

Aangrijpingspunten die worden onderzocht zijn bijvoorbeeld de standplaatsvergunning en de bestemmingsplannen. Ook reclame-uitingen zijn daar een voorbeeld van. Op termijn biedt de omgevingswet mogelijk aangrijpingspunten voor beïnvloeding.

De zoektocht naar aangrijpingspunten via beleid, wet- en regelgeving is een gezamenlijke. Niet alleen in Rotterdam, ook in andere steden staat een gezondere voedselomgeving op de agenda. Deze steden zijn aangesloten bij de *Citydeal Voedsel op de Stedelijke Agenda*. Als startpunt wordt gekeken naar de mogelijkheden om foodtrucks met ongezond aanbod rondom scholen te weren.

We nodigen voedselaanbieders op scholen, zwembaden, sporthallen en andere openbare plekken uit om gezond aanbod aantrekkelijk en laagdrempelig te maken. Zo bieden we bijvoorbeeld begeleiding om het aanbod met kleine behapbare stappen gezonder te maken volgens de richtlijn *gezondere kantines* en richtlijn *gezondere eetomgevingen* van het Voedingscentrum. We willen zo voedselaanbieders laten zien dat een gezonder aanbod niet ten koste hoeft te gaan van klanttevredenheid of omzet en vaak leidt tot minder verspilling.

Gezonde buitenruimte

In 2019 heeft de gemeente een impuls gegeven aan een groene en gezonde buitenruimte met o.a. de *visie openbare ruimte 2019-2029: een gezond en groen Rotterdam voor iedereen en het Actieplan Rotterdam gaat voor Groen*. Extreem weer komt steeds vaker voor, waardoor de kans op overlast en schade door hevige neerslag, droogte en overstromingen toeneemt. Hogere sterfte- en ziektecijfers, lagere arbeidsproductiviteit en meer agressie zijn ernstige gevolgen van

de hittestress die kan ontstaan tijdens een hittegolf. Het *Urgentiedocument Rotterdams Weerwoord* staat voor samen (met en door Rotterdammers) de stad weersbestendig maken.

De groei van de stad en de verdichtingsopgave betekent een druk op gezondheidsdoelen zoals schonere lucht, minder geluidsoverlast en een betere balans tussen rust (stilte) en reuring (stedelijkheid en drukte). Als stedelijke verdichting ten koste gaat van publiek groen, kan dat ook van invloed zijn op de gezondheid van bewoners. De komst van de Omgevingswet stimuleert een samenhangende aanpak voor het realiseren van een gezonde omgeving. De gezonde stad is één van de vijf perspectieven in de Omgevingsvisie³⁴ die in 2020 wordt vastgesteld.

Gezonde woon- en leefomgeving

Goede kwaliteit van lucht, bodem, geluid en de omgevingsveiligheid is een belangrijke basisvoorwaarde voor gezondheid in Rotterdam. Daarom kent de inzet op het gebied van milieu en gezondheid de volgende speerpunten:

- In de Koersnota Schone Lucht³⁵, Beleidsregel buitenklimaat³⁶ en het Actieplan geluid³⁷, worden voorwaarden uitgewerkt die Rotterdammers beschermen tegen schadelijke invloeden op hun gezondheid.
- De Aanpak Nul Emissie Mobiliteit³⁸ draagt bij aan het behalen van de klimaatdoelstellingen (-49% CO₂ in 2030 en klimaatneutraal in 2050) en aan Rotterdam als duurzame, energiezuinige stad met een betere luchtkwaliteit.

Gezonde schoolomgeving

Op Rotterdamse scholen wordt al volop gewerkt aan een gezonde leer- en werkomgeving. Dit wordt verder uitgebreid: gezond aanbod in kantines, beleid rond traktaties, tussendoortjes en water drinken, voldoende bewegen (bewegingsonderwijs en beweegtussendoortjes), rookvrije zones rond scholen, vitale en duurzaam inzetbare docenten en leerkrachten.

De activiteiten die hierbij horen zijn:

- De aanpak *Lekker Fit! Kinderdagverblijven en Kleuters* wordt uitgebreid naar 80% van de groepen kinderopvang en kleuters. Pedagogisch medewerkers en groepsleerkrachten worden begeleid om gezonde leefstijl in de dagelijkse routines op te nemen.
- Het ontwikkelen van een *Lekker Fit! Pakket* voor alle basisscholen. Hierdoor kunnen alle Rotterdamse basisscholen een gezonde leefstijl onderdeel maken van de dagelijkse schoolpraktijk. De kinderen maken op een positieve manier kennis met de thema's voeding, bewegen, mentaal welbevinden, buitenspelen en rust.
- *Lekker Fit!* zet in op versterking van kennis, houding en vaardigheden op gebied van gezonde leefstijl bij professionals waar kinderen mee in aanmerking komen.
- Op 8 kinderboerderijen en 14 (school)tuinen van Natuurstad Rotterdam ontdekken en leren bezoekers (jong en oud) alles over de natuur, het milieu en duurzaamheid. In het schooltuinprogramma leren kinderen hoe voedsel wordt verbouwd waardoor ze voedsel meer waarderen. De oogst wordt verwerkt in een gezonde maaltijd.

- De Veldacademie rondt binnenkort het driejarig onderzoek *Gezond in Beverwaard* af. Uit het onderzoek zijn diverse lessen te trekken over de invloed van de leefomgeving en de thuissituatie op een gezonde leefstijl van kinderen. Dit onderzoek wordt uitgevoerd i.s.m. de Erasmus Universiteit Rotterdam.
- Er is een landelijke subsidieregeling voor scholen om watertappunten op scholen te realiseren. Gemeente Rotterdam ondersteunt indien gewenst een aantal scholen met cofinanciering voor deze regeling. Om kinderen te stimuleren om vaker water te drinken is het belangrijk dat water beschikbaar is op het moment dat ze daar behoefte aan hebben. Kinderen kunnen direct tijdens het spelen op het schoolplein een slok water nemen³⁹.
- In 2021 heeft 25% van alle scholen een gezonder aanbod (Gezonde Kantine) volgens de richtlijnen van het Voedingscentrum. Ook op locaties zonder kantine maar met vendingautomaten voldoet het aanbod aan deze richtlijnen. Het Albeda College werkt in 2020 aan een gezond aanbod op alle 22 locaties. Gemeente Rotterdam biedt begeleiding bij de realisatie.
- Gemeente Rotterdam en de schoolbesturen investeren in de kwaliteit van het binnenmilieu⁴⁰, omdat Rotterdamse leerlingen het beste onderwijs verdienen in goede schoolgebouwen. Bij nieuwbouw en renovatie wordt een basiskwaliteitsniveau gehanteerd, waarin maatregelen ter verbetering van het binnenmilieu en energiebesparende maatregelen zijn opgenomen.
- De Erasmus Universiteit Rotterdam en gemeente Rotterdam werken in 2020 activiteiten uit met als doel om studiedruk, stress en burn-out onder studenten bespreekbaar te maken en te voorkomen.

Gezonde werkomgeving

Gemeente Rotterdam geeft het goede voorbeeld

- Gemeente Rotterdam heeft zelf als werkgever actief aandacht voor vitaliteit van medewerkers. Het programma *Vitaal010* heeft als missie: alle medewerkers vitaal en met plezier aan het werk. In dit programma wordt zowel aan de fysieke als mentale gezondheid van medewerkers aandacht besteed door een breed aanbod van activiteiten. Naast bewustwording over vitaliteit en kennis over eigen vitaliteit, is aandacht voor managementontwikkeling en ondersteuning hoe materiële en sociale werkomstandigheden verbeterd kunnen worden.
- De gemeente en cateraar Eurest experimenteren in de gemeentelijke kantines met een gezonder aanbod. We bekijken of we dit kunnen uitbreiden naar de gemeentelijke catering tijdens interne evenementen en ook of het aanbod in de automaten in de gemeentelijke panden gezonder kan.
- De gemeente stimuleert fietsen onder werknemers en partners. In november 2019 ontvingen we het 'Certificaat Fietsvriendelijk bedrijf' van de Europese Fietsersbond en zijn we met het Ministerie van I&W in gesprek om één van de nationale fietsambassadeurs te worden.
- De buitenruimte rondom gemeentelijke panden worden rookvrij, te starten bij De Rotterdam begin 2020. Medewerkers die willen stoppen met roken, worden ondersteund met een stopbuddy.

Bedrijven met een vitale werkvloer

Rotterdamse werkgevers zoals APM Terminals, RET, Albert Heijn en Politie-eenheid Rotterdam werken binnen het netwerk Gezond010 aan vitaliteit en duurzame inzetbaarheid van hun werknemers. Onder andere in masterclasses wordt expertise en ervaring uitgewisseld over een rookvrije omgeving, gezond voedselaanbod, aandacht voor stress/burn-out en werkplezier.

Aandacht voor vitaliteit en duurzame inzetbaarheid in Leerwerkakkoorden

Het belang van vitaliteit en duurzame inzetbaarheid is ook relevant vanuit het bredere arbeidsmarktperspectief. In 2019 zijn de zogeheten Leerwerkakkoorden (LWA) afgesloten. In 2020 wordt verkend hoe aandacht te geven aan vitaliteit en duurzame inzetbaarheid in het LWA, mogelijk in de vorm van masterclasses t.b.v. kennisdeling. Daarmee bereiken we veel Rotterdamse werkgevers en veel Rotterdammers.

Themabijeenkomsten voor werkgevers over Werk & Gezondheid 2025

Gezond010 en AWWN organiseren in 2020 een themabijeenkomst voor werkgevers met als thema Werk & Gezondheid 2025. Hieruit volgen verdiepingsbijeenkomsten over o.a. laaggeletterdheid en schuldenproblematiek. Zo willen we werkgevers de tools aanreiken om hun vitaliteitsbeleid naar een volgend/hoger niveau te tillen.

Bijdragen aan een gezonde en vitale toekomst met Life, Science en Health (LSH010)

Met LSH010 werken we aan een sterke Life, Science en Health sector in Rotterdam die bijdraagt aan een gezonde en vitale toekomst. Dat doen we door Life, Science en Health congressen te organiseren, het vestigingsklimaat voor MedTech bedrijven te versterken en door innovaties in de LS&H sector te stimuleren.

De belangrijkste activiteiten hier zijn:

- De LSH010 netwerkcontbijten met inhoudelijke focus op innovatie en digitalisering.
- Het ontwikkelen van internationale propositie voor bedrijven. Hierbij wordt gekeken waarmee Rotterdam zich kan onderscheiden.
- Het stimuleren van innovatiekracht in de preventie en zorg via koplopers/leiderschap bij professionals in de zorg (Summerschool, Springschool en Health Innovation School Rotterdam).

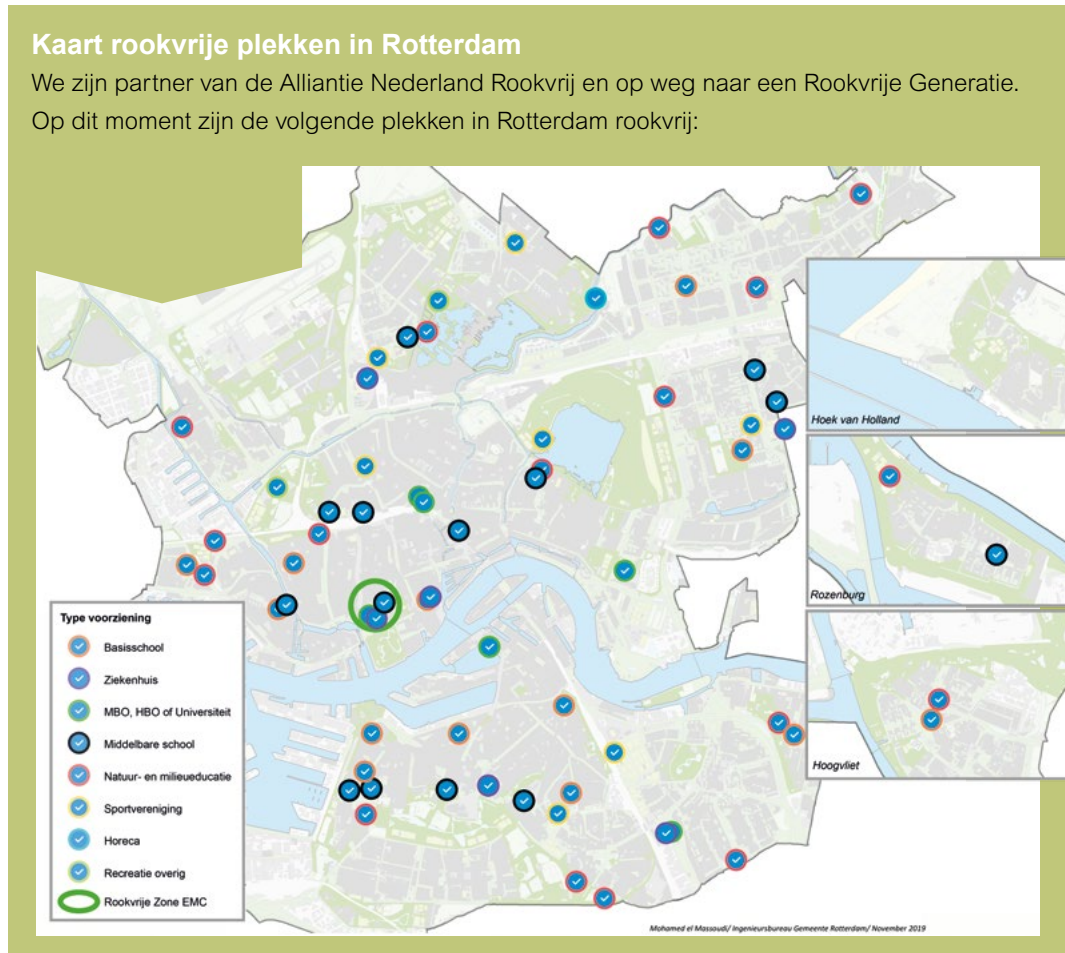
Gezonde vrije tijd en recreatie

Gezond dagje uit: rookvrije speelplekken, kinderboerderijen en recreatie

We streven naar 1.000 rookvrije speelplekken in Rotterdam. Om dit te behalen wil de gemeente een toolkit ontwikkelen voor bewoners die een speelplek in de wijk rookvrij willen maken.

Daarnaast streven we ernaar dat alle Rotterdamse kinderboerderijen in 2020 rookvrij zijn en gezonde voeding aanbieden aan bezoekers. Dit gebeurt i.s.m. Natuurstad Rotterdam.

Diergaarde Blijdorp geeft het goede voorbeeld en wordt in 2020 rookvrij. In plaats van de huidige insteek dat er rookvrije zones zijn in de diergaarde, wordt de aanpak nu andersom: de diergaarde is rookvrij, op enkele rokersplekken na. Sinds 2018 is het Plaswijckpark een rookvrij park.

Festivals en evenementen: verminderen gehoorschade en drugsgebruik

Gehoorschade kan worden voorkomen door de blootstelling aan hard geluid te verminderen. In het beleidskader *evenementen 2019* is opgenomen dat bezoekers van de Rotterdamse evenementen worden beschermd tegen geluidsniveaus die gehoorschade opleveren. We evalueren of dit beleid is nageleefd. Daarbij inventariseren we wat organisatoren van muziekevenementen en horecaexploitanten (van de gemeente) nodig hebben om bezoekers te beschermen tegen gehoorschade. De milieudienst van de regio Rijnmond (DCMR) ondersteunt met het monitoren van het geluidsniveau op festivals en evenementen.

Op festivals is het verboden drugs te gebruiken of bij je te hebben. Festivalorganisatoren kunnen gebruik maken van ondersteuning door YOUZ om hun alcohol en drugsbeleid aan te scherpen. In samenwerking met Rotterdam festivals en politie werkt de gemeente aan meer bewustwording over de schaduwkant van recreatief drugsgebruik onder de festivalbezoekers. Beoogd doel is gebruik te verminderen of te stoppen.

Gezonde sportomgeving

Sportaanbieders (Sportbedrijf Rotterdam, sportverenigingen, Sportfondsen en Optisport) gaan horecavoorzieningen in sporthallen en zwembaden voorzien van een ruime keus aan gezond voedselaanbod. Dit gebeurt onder andere met ondersteuning van Sportbedrijf Rotterdam, Rotterdam Sportsupport en/of door deelname aan De Gezonde Kantine van het landelijke Team Fit. Activiteiten die hierbij horen zijn:

- Sportbedrijf Rotterdam zorgt ervoor dat er op locaties in eigen beheer (sporthallen en zwembaden) geen kindermarketing is over ongezonde voeding.
- Sportbedrijf Rotterdam zorgt ervoor dat alle horecavoorzieningen van Sportbedrijf Rotterdam minimaal een Gezonde Kantine predicaat hebben.
- Sportbedrijf Rotterdam, Rotterdam Sportsupport en gemeente stimuleren en faciliteren sportverenigingen bij het maken van een omslag naar een gezonder voedselaanbod in kantines die door sportverenigingen worden beheerd.
- In de horeca bij de zwembaden van Optisport en Sportfondsen zijn er plannen om te werken onder begeleiding van Team Fit aan de ontwikkeling van een gezonder voedselaanbod.
- Sportverenigingen worden door Rotterdam Sportsupport, Sportbedrijf Rotterdam en de Hartstichting gestimuleerd en begeleid bij het vormgeven van alcoholbeleid en het rookvrij maken van sportvelden en sportterreinen.
- Sportverenigingen krijgen ondersteuning op het vitaliseren en toekomstbestendig maken van hun organisatie en sport- en beweegaanbod (Actieplan vitale verenigingen).
- Het is onze ambitie om op alle 13 Cruyff Courts en op 5 grote Krajicek Playgrounds en alle nieuw aan te leggen courts een watertappunt te realiseren.

Gezond op pad en onderweg

Het Rotterdamse mobiliteitsbeleid stimuleert actieve mobiliteit, bewegen en ontmoeten. Het zorgt ervoor dat Rotterdammers kunnen fietsen, en (hard)lopen in de stad. Concrete activiteiten hiervoor worden uitgewerkt in de Fietskoers 2025 en Legacy Walk21. Verder staan de volgende activiteiten op de agenda:

- Bij het aanbieden van fietslessen op scholen, maar ook via Fitfestivals, wordt samengewerkt met de afdeling Mobiliteit (verkeersveiligheid, lopen en fietsen).
- De komende jaren wordt gewerkt aan de ambitie om autoluwe schoolomgevingen vorm te geven.
- Het netwerk Gezond010 haakt aan op de in ontwikkeling zijnde Rotterdamse Fietsalliantie.

Gezond onderweg met RET en Evides Waterbedrijf

De RET is een belangrijke Rotterdamse partner als het gaat om vervoer. De metrostations van de RET zijn rookvrij. In 2020 onderzoekt de gemeente samen met de RET de mogelijkheid om rookvrije buitenzones bij de tram- en bushaltes in te richten. Verder onderzoeken RET en Evides Waterbedrijf de mogelijkheid om op 10 metrostations watertappunten te realiseren.

Gezonde zorg en welzijn

Gezond voedsel en rookvrije omgeving bij vijf Rotterdamse ziekenhuizen

Als aftrap op weg naar een gezonde voedselomgeving in de zorg, werken vijf Rotterdamse ziekenhuizen (Erasmus MC, Maasstad, Ikazia, Franciscus Gasthuis en IJsselland), Greendish en de gemeente samen aan een gezonder voedselaanbod voor bezoekers en personeel. De vijf Rotterdamse ziekenhuizen willen daarnaast in 2024 een gezonder voedselaanbod voor patiënten realiseren.

De volgende activiteiten zijn in 2019 gestart:

- Eind 2019 is een project gestart door ziekenhuizen en cateraars. Op basis van de ervaringen worden ook andere zorgpartijen uitgenodigd om zich bij deze beweging aan te sluiten.
- September 2019 is de pilot 'Rookvrije zone' rondom het Erasmus MC, Hogeschool Rotterdam, Erasmiaans gymnasium en het Centrum voor Bijzondere Tandheelkunde Rijnmond van start gegaan. De pilot combineert het inrichten van een rookvrije zone op eigen terrein van de initiatiefnemers met een rookvrije openbare zone. De pilotfase eindigt eind 2019. Op basis van de resultaten van de pilot verfijnen we de toolkit rookvrije zone.
- Ook Ikazia, Franciscus Gasthuis en Maasstad hebben inmiddels hun eigen (buiten)omgeving rookvrij verklaard en vragen de gemeente om in het omliggende openbare gebied een rookvrije zone in te richten.

De volgende activiteiten starten in 2020:

- De gemeente ontwikkelt in 2020 op basis van de ervaringen met de pilot een beleidskader, routing voor aanvragen en een toolkit met richtlijnen, criteria en randvoorwaarden voor de inrichting van de rookvrije zone.
- In 2020 gaan rookvrije partners als onderdeel van het netwerk Gezond010 met elkaar aan de slag in Rookvrij Rotterdam. Dit netwerk volgt de praktijk van de rookvrije zones, deelt ervaringen en zoekt naar oplossingen voor geconstateerde problemen.

Gezonde Huizen van de Wijk

De gemeente maakt in 2020 met de welzijnspartijen (WIN010) afspraken over het gezonder maken van de Huizen van de Wijk, zodat een gezonde leefstijl daar de norm wordt. Alcohol schenken vraagt nu vaardigheden van het personeel, leidt tot concurrentie met horeca en leidt tot overlast in omgeving. In vergunningen zijn al beperkingen opgenomen.

Ook wat betreft gezond aanbod in de kantines en een rookvrije omgeving liggen kansen, met name als het gaat om het bereiken van buurtbewoners om gezonde keuzes te stimuleren.

“We merken dat veel studenten op deze spreekuren afkomen. Ook merken we dat studenten onderling makkelijker over het onderwerp seksualiteit praten en elkaar doorverwijzen naar het spreekuur.”

Sense-sprekuren voor Albeda-studenten

Albeda probeert de ondersteuning voor haar studenten zo goed mogelijk te organiseren. Hiervoor werkt Albeda samen met externe partijen. Eus Hehanussa (Manager Ondersteuning Trajectbureau Albeda) vertelt waarom deze samenwerking met externe partijen zo belangrijk is.

Vorig hebben we bij Albeda een experiment gehad waarbij Sense (onderdeel van de GGD waar jongeren terecht kunnen met vragen over seksuele gezondheid) op een aantal Albeda-locaties een spreekuur hield voor studenten. Dit experiment is in samenspraak met Sense ontstaan. Het spreekuur dat Sense houdt op hun locatie aan de Schiedamsedijk bereikte namelijk te weinig jongeren. Het blijkt dat zij de drempel te hoog vinden om naar zo'n locatie in de stad te gaan, wanneer zij vragen hebben over seksualiteit. Daar wilden wij gezamenlijk verandering in brengen.

Albeda en Sense zijn toen begonnen om op een paar Albeda-locaties een spreekuur in te plannen. Zo was er een voorlichtingsmedewerker van de GGD aanwezig met een kraam met voorlichtingsmateriaal. Deze medewerker sprak de studenten makkelijk aan over het onderwerp en raakte met ze in gesprek. Wanneer de student met vragen zat over seksualiteit kon hij of zij direct door naar het spreekuur met een verpleegkundige.

Het afgelopen jaar heeft Sense 130 voorlichtingen verzorgd voor Albeda. Daar zijn wij erg enthousiast over, het zijn meer voorlichtingen dan het jaar ervoor.

De samenwerking, die wij onder andere met Sense hebben, werkt twee kanten op. Vaak horen we van organisaties dat zij het lastig vinden om jongeren te bereiken. Anderzijds horen we van jongeren dat zij moeite hebben om de ondersteuning te vinden die zij nodig hebben. Wanneer we deze ondersteuning in de school kunnen aanbieden, is het voor studenten zoveel makkelijker om de juiste ondersteuning te krijgen die ze nodig hebben en de regie op hun eigen leven te houden. Door deze samenwerking dragen we allemaal bij aan een stuk preventie.

Albeda biedt Mbo & bedrijfsopleidingen in de regio Rijnmond. Naast de samenwerking met Sense, heeft Albeda eenzelfde soort samenwerking met YOUZ en Frontlijn.

Spoor III

Wijkpreventieketen

Waarom inzetten op de vindbaarheid en toegankelijkheid van informatie en ondersteuning?

In wijken met sociaaleconomische achterstanden is het zorggebruik hoger dan gemiddeld. Dit komt vooral door de slechtere gezondheid van de inwoners⁴¹. Laagopgeleiden en niet- westerse migranten hebben vaker een chronische aandoening en ervaren hun gezondheid als slechter dan hoger opgeleiden. Een samenhangende aanpak die goede zorg combineert met (vroeg)signalering van achterliggende problematiek en passende opvolging daarvan is nodig.

Lokaal maatwerk is nodig om voldoende mensen te bereiken en gezondheidsvaardigheden van mensen in een kwetsbare situatie te vergroten. Informele netwerken zijn hier een belangrijk onderdeel vanwege hun bijdrage aan zelf- en samenredzaamheid.

Ambitie

Voor iedere Rotterdammer is de juiste informatie en passende ondersteuning om een gezond leven te (kunnen) leiden vindbaar en toegankelijk. Betrokken zorg- en welzijnsaanbieders in de stad zien het vroegsignaleren en begeleiden van Rotterdammers naar preventieve maatregelen ook als kerntaak. Om het doel te behalen, zijn deze randvoorwaarden van belang:

- De aansluiting en samenwerking tussen het medisch en sociaal domein (van 0de, 1ste, 2de lijn, 3de lijn en weer terug) is verbeterd. Hierdoor worden gezondheidsproblemen tijdig gesignaleerd, zodat deze preventief kunnen worden aangepakt.
Er wordt adequater doorverwezen en meer ondersteuning op maat geboden. Zo worden onnodige 'medicalisering' en duurdere zorg later in de keten voorkomen.
- Voor professionals is het helder wat zij van elkaar kunnen verwachten. Ook zijn er duidelijke afspraken gemaakt wie er verantwoordelijk is voor welke doelstellingen.
- De Rotterdammer en zijn vraag staan centraal. Professionals hebben een brede blik, signaleren breed en wijzen door naar passend aanbod in het medisch of juist het sociaal domein.
- Per wijk is (voor Rotterdammers en professionals) een overzicht van wie welke ondersteuning - medisch, formele of informele zorg en leefstijlaanbod - aanbiedt.
- Informele netwerken zoals bijv. bewoners- en maatschappelijke initiatieven maar ook (sport)verenigingen worden door professionals in het sociaal en medisch domein gezien als een belangrijk onderdeel van en partner in een sterke wijkinfrastructuur.
- Passende ondersteuning is dichterbij de Rotterdammer georganiseerd. Daarnaast wordt eHealth ingezet om te voorzien in een betere ondersteuning en informatievoorziening.
- We bekijken hoe we de GGD als sterke, betrouwbare merknaam kunnen benutten om informatie en preventief aanbod laagdrempelig ter beschikking te stellen aan de Rotterdammer.

Uit de praktijk blijkt dat de ondersteuning niet altijd goed aansluit op de zorgbehoefte of hulpvraag⁴². Er moet beter worden gekeken naar de vraag achter de vraag. Daarnaast denken we te veel in termen van behandeling en zorg. We mogen meer denken in termen van gezondheid en welzijn. Dat betekent investeren in preventie, leefstijladvies, (vroeg)signalering en een brede beoordeling van wat echt nodig is.

Er wordt onvoldoende gebruik gemaakt van leefstijl-, beweeg en gezondheidsaanbod wat positief kan bijdragen aan terugdringen van belemmeringen in het dagelijks leven.

Kwetsbare Rotterdammers zijn moeilijk te bereiken en hebben vaker moeite met het verwoorden van hun wensen en behoeften. Zij hebben ondersteuning nodig bij het nemen van de regie en het vergroten van hun gezondheidsvaardigheden.

Waar gaat dit spoor over?

Volledig zelfstandig een gezond leven (kunnen) leiden is geen vanzelfsprekendheid. Niet iedere Rotterdammer heeft de juiste informatie en vaardigheden om dat te kunnen doen. Soms is ondersteuning - in welke vorm dan ook - (tijdelijk) nodig. Het is daarom belangrijk dat de juiste informatie en passende ondersteuning voor iedere Rotterdammer vindbaar en toegankelijk is. Dit betekent dat Rotterdammers binnen hun mogelijkheden in staat zijn om hiervan gebruik te maken.

De huidige praktijk wijkt af van de ambitie. Het aanbod sluit nog niet altijd goed aan op de hulpvraag van Rotterdammers, waardoor problemen onnodig blijven bestaan. Op het gebied van afstemming en samenwerking tussen partijen in de wijk en het bereiken van de meest kwetsbare Rotterdammers valt veel winst te behalen.

Met onderstaande activiteiten zetten we in op het realiseren van een wijkpreventieketen die daaraan bijdraagt.

Activiteiten bij Spoor III - Wijkpreventieketen

Sociaal netwerk

Een wijkpreventieketen kan niet worden opgebouwd zonder betrokken bewoners: zij weten precies wat er speelt en vormen het 'cement' van de wijk. Veel Rotterdammers ontvangen binnen hun sociale netwerk steun van hun partner, kinderen, ouders, vrienden of burens. Dat geldt echter niet voor alle Rotterdammers. Mensen zonder of met een klein sociaal netwerk zijn voor ondersteuning vaker aangewezen op beroepskrachten. Versterking van het netwerk kan leiden tot vermindering van die inzet. Wanneer bewoners en formele aanbieders van zorg en welzijn elkaars krachten benutten, goed doorverwijzen en regelmatig afstemmen, kunnen ze samen betere en passende zorg en ondersteuning bieden. Waar het gaat om bijvoorbeeld samenwerking stimuleren, het toe leiden en/of het leggen van slimme verbindingen zien de welzijnsaanbieders een initiërende of regierol voor zich weggelegd.

Informele zorg en ondersteuning (IZO)

De kern van de Rotterdamse visie op Informele Zorg en Ondersteuning (IZO)⁴³ is dat iedere Rotterdammer iets voor een ander kan betekenen, hoe klein ook, en daar vaak ook zelf baat bij heeft. Soms hebben Rotterdammers of de hen vertegenwoordigende en/of ondersteunende organisaties hierbij hulp nodig. Deze ondersteuning kunnen zij in hun gebied krijgen bij loketten als Welzijn en VraagWijzer. De visie is recent vertaald in een stedelijke uitvoeringsagenda Zorgzaam010⁴⁴. Eén van de doelen is bouwen aan een sterk netwerk van partners.

Online platform 'Zorgzaam010'

Het online platform Zorgzaam010 moet het zelf organiserend vermogen van Rotterdammers ondersteunen en versterken om zo bij te dragen aan meer sociale cohesie en zelf- en samenredzaamheid. Zowel Rotterdammers als professionals kunnen op het platform het aanbod van informele zorg en ondersteuning vinden en plaatsen. Daarbij krijgt het platform verbinding met het mantelzorgsteunpunt. Het platform is 1 mei 2020 operationeel.

Het resultaat van onze inzet is een goed afgestemd ketenaanbod en ketensamenwerking van preventie naar zorg: van 0de, 1ste, 2de, 3de lijn en weer terug.

Lichte klachten en problemen worden aangepakt in de nuldelijnszorg. Indien nodig wordt daarna doorverwezen naar professionele ondersteuning (bij voorkeur) in de wijk.

Betere aansluiting van Opzoomeren en bewonersinitiatieven op zorg en welzijn

Stichting Opzoomer Mee ondersteunt Rotterdammers bij hun bewonersinitiatieven en handelt jaarlijks ruim 1.800 subsidieaanvragen af. Het Opzoomeren levert al 25 jaar een belangrijke bijdrage aan een betrokken en initiatiefrijke stad. De ca. 1.900 Opzoomer straatnetwerken fungeren als een 'voedingsbodem' om Rotterdammers op maatschappelijk relevante thema's te activeren. De ruim 700 Lief & Leed straten betrekken vooral eenzame ouderen actief bij activiteiten en zorgen daarnaast voor praktische burenhulp.

De gemeente heeft met stichting Opzoomer Mee afspraken gemaakt over een sterkere aansluiting met de gemeentelijke programma's en thema's op het gebied van zorg en welzijn. Zoals:

- In de zomer van 2019 lanceerde Opzoomer Mee een online toolkit die Rotterdammers helpt bij het bedenken en uitvoeren van hun bewonersinitiatief⁴⁵.
- Op basis van een advies van expertisecentrum Healthy'R (najaar 2019) heeft Opzoomer Mee het "Extra zetje" ontwikkeld om ouderen te activeren⁴⁶. Ook verkent Opzoomer Mee met Healthy'R of nudges kunnen worden ingezet om Opzoomeraars te stimuleren om gezonder te 'Opzoomeren'.
- Met betrokken partijen als wijknetwerkers en -managers, welzijnspartijen en gebiedscommissies neemt Opzoomer Mee per wijk de bewonersondersteuning onder de loep. In 2020 moet dit leiden tot een verbetering en meer maatwerk van die ondersteuning.
- Vanaf 2020 worden de Opzoomer-activiteiten uitgebreid met o.a. lichte interventies in wooncomplexen voor ouderen om eenzaamheid tegen te gaan, het leefklimaat te verbeteren en het gezamenlijk nuttigen van maaltijden te stimuleren.

Stimuleren van maatschappelijke initiatieven en sociaal ondernemers

Rotterdam bruist van de maatschappelijke initiatieven en sociaal ondernemers die bijdragen aan een gezonde en vitale stad. Ze zijn een waardevolle aanvulling op het institutionele circuit en bereiken veel Rotterdammers omdat ze verankerd zijn in de wijk. Veel Rotterdammers die een steuntje in de rug nodig hebben om actief te worden, vinden daar een plek waar ze om hun kwaliteiten worden gewaardeerd en niet op hun beperkingen worden aangesproken.

Dit stimuleren wij door:

- het faciliteren van onderlinge kennisdeling en netwerkondersteuning.
- het bieden van mogelijkheden voor onderaannemerschap binnen het welzijnsbudget.

Verder werken we aan een wijkgerichte integrale inzet van gemeentelijke en andere organisaties (zoals welzijnsaanbieders) waarin we beter en intensiever samenwerken met Rotterdammers. Deze aanpak, gericht op co-creatie, wordt al toegepast in experimentele stadslabs zoals Mooi Mooier Middelland (één van de proeftuinen van landelijk netwerk SamenBeter), BoTu en Reyeroord. De leerervaringen uit deze en andere stadslabs en collectieven zoals Roffabriek en De Groene Connectie nemen we mee bij de verdere ontwikkeling van de wijkgerichte integrale inzet.

Welzijn, leefstijl en eHealth

Preventieve dagbesteding in een Huis van de wijk

Preventieve dagbesteding is een nieuwe opdracht aan welzijnspartijen. Cliënten met beperkingen en een lichte ondersteuningsvraag hebben in de toekomst geen Wmo-geïndiceerde zorg meer nodig voor dagbesteding, maar kunnen goed terecht in een Huis(kamer) van de Wijk⁴⁷.

De welzijnspartijen leveren een overzicht van de activiteiten die vanaf 2020 worden uitgevoerd. Daarbij wordt meegenomen voor welke doelgroepen de activiteiten zijn bedoeld, de frequentie, aantal unieke deelnemers dat wordt bereikt, organisaties waarmee wordt samengewerkt en wijze van signalering, monitoring en opvolging. Het aanbod wordt gepubliceerd op het online platform Zorgzaam010.

Samenwerking tussen welzijns- en Wmo-partners is van belang, evenals het samenwerken met maatschappelijke initiatieven en sociaal ondernemers die al activiteiten bieden voor deze doelgroep⁴⁸. Zoals de Groene Connectie en Roffabriek.

Integrale wijkprogrammering

De wijkprogrammering is een preventieve aanpak waarbij het wijknetwerk de inzet voor de jeugd bepaalt⁴⁹. De wijkprogrammering is maatwerk en gebeurt per wijk. De aanpak stimuleert dat partners in de wijk hun interventies, activiteiten en voorzieningen beter op elkaar afstemmen waardoor zwaardere hulp en interventies zoveel mogelijk overbodig worden. In samenwerking met Jeugd zetten we alvast in op een integrale gezinsaanpak. Waaronder het ondersteunen van het gezin in gezond gedrag rond leefstijl en emotionele weerbaarheid.

Passend sport- en beweegaanbod in de wijk voor mensen met een beperking of chronische aandoening

Passend sport- en beweegaanbod via programma Beweegplus (Rotterdam Sportsupport)

Passend sport- en beweegaanbod voor Rotterdammers met afstand tot bewegen is nog niet overal in de stad beschikbaar. Rotterdam Sportsupport is dit jaar gestart met het programma Beweegplus op tien locaties. Het succes van Beweegplus zit vooral in de laagdrempeligheid en betaalbaarheid van het aanbod⁵⁰.

De activiteiten van Sportsupport zijn:

- Sportsupport onderzoekt nu waar behoefte is aan passend aanbod in de stad en stimuleert en ondersteunt sport- en beweegaanbieders om met deze doelgroep te werken.
- Inzet op op kennismaking met laagdrempelig bewegen binnen verenigingsverband.

Doel voor 2020 is om het aantal Beweegpluslocaties uit te breiden naar 15 locaties, zodat in ieder gebied een Beweegplusvereniging is en het aantal deelnemers de komende jaren verder wordt uitgebouwd. Deelnemers met het VGZ Rotterdampakket kunnen kosteloos kennismaken met het Beweegplus aanbod, daarna geldt een gereduceerd lidmaatschapstarief.

Sport- en beweegaanbod via Stichting MEE

In 2020 kunnen Rotterdammers met een beperking of chronische aandoening worden bemiddeld naar sport- en beweegaanbod via een sportconsulent van Stichting MEE (in de wijken Oude Noorden, Kralingen-Crooswijk en Prins Alexander).

- Bij Rotterdammers met een chronische aandoening ligt de focus op overgewicht, Diabetes Type 2 (DM2) en hart en vaatziekten. Huisartsen, welzijnswerkers en sport- en beweegaanbieders kunnen met hun cliënten terecht bij de sportconsulent.
- Behoeft en mogelijkheden wordt verkend en mogelijkheden voor sportbemiddeling in andere wijken.

Opzetten van een eHealth Living Lab

Met WMO Radar, Zorg van Nu 010 en de gemeente Den Haag (Izi huis) zijn we in gesprek over het opzetten van een eHealth Living Lab. Net als de werkwijze bij de comfortwoning⁵¹, willen we dat ouderen op verschillende plekken in de stad eHealth toepassingen kunnen lenen, testen en hierop feedback geven. Dit Living Lab levert de nodige informatie op waarmee we bijvoorbeeld de opname van eHealth toepassingen in het WMO-aanbod kunnen stimuleren en onderbouwen.

Rotterdam eHealth Agenda

In samenwerking met Life Science en Health 010 (cluster Stadsontwikkeling) is in 2017 de Rotterdam eHealth Agenda (ReHa) van start gegaan. Het doel van de ReHa is om meer Rotterdammers toegang te geven tot technologie en het gebruik ervan te ondersteunen en te stimuleren. De ReHa verbindt de Rotterdamse zorg- en welzijnsorganisaties, het onderwijs,

de ondernemers, de overheid en de vrijwilligersorganisaties om samen te werken aan de kennisdeling, opschaling en zichtbaarheid van eHealth. Daarbij wordt ook kennis gedeeld over de subsidiemogelijkheden. Daarnaast werkt de ReHa samen met de partners in de stad aan het vergroten van de digivaardigheden van alle burgers en partners. De ReHa zal nog twee jaar gesubsidieerd worden en zich richten op netwerkvorming, advies programmering van de eHealth week en advisering op beleidsthema's.

Vraagwijzers-wijkteams-welzijn

Bespreekbaar maken van, signaleren en doorverwijzen bij middelengebruik en verslaving

We stellen medewerkers van de Vraagwijzers, Wijkteams en welzijn in staat om middelengebruik en gokverslaving te signaleren en door te verwijzen naar passend aanbod in de wijk. Met Maatschappelijk Ondersteuning in de Wijk (MOW, gemeente Rotterdam) wordt een traject ingezet waarbij wordt aangesloten bij de scholing op vraagverheldering en rapportage. Zij krijgen hulpmiddelen om bij zorgelijke signalen de cliënt te wijzen op passende hulp en (laagdrempelige) ondersteuning, bijvoorbeeld via Zorgzaam010.

Bespreekbaar maken en signaleren van mentale en seksuele gezondheid

De welzijnsaanbieders (Win010) organiseren in de Huizen van de Wijk gesprekken met Rotterdammers over gezond zijn en je gezond voelen. Hier wordt in het bijzonder aandacht besteed aan onder druk staan en stress in de persoonlijke omgeving door bijv. gezinsproblematiek. Niet GGZ-professionals moeten in staat zijn lichte mentale- en seksuele gezondheidsproblemen bij hun cliënten te signaleren en door te verwijzen naar ondersteuningsaanbod in de wijk en het Centrum Seksuele Gezondheid (GGD). Hiervoor moeten samenwerkingsafspraken gemaakt worden met en tussen wijknetwerkpartners. Een meer centrale rol van welzijnspartijen is hier wenselijk.

We zetten in op:

- Aandacht voor de Kindcheck bij de vraagwijzer WMO en de signalering van problematiek en doorverwijzing van ouders bij het Centrum Jeugd en Gezin (CJG).
- Het aanbieden van trainingen die de signalerende vaardigheden van professionals vergroten zoals 'Mental Health First Aid' en 'Met Kennis van zaken'.
- Preventie wordt versterkt in de (O)GGZ-keten, waardoor problematiek eerder wordt gesignaleerd en minder mensen zware zorg nodig hebben.
- Seksuele voorlichting en testaanbod op ROC's en via het Jongerenwerk.
- In een risicowijk worden laagdrempelige SOA-testen mogelijk gemaakt.

Indicatie en ondersteuning

Proeftuinen Gezond Gewicht

Proeftuin voor volwassenen

De Proeftuinen Gezond Gewicht zijn opgezet om Rotterdammers met overgewicht of obesitas de juiste ondersteuning te bieden. We ontwikkelen en testen een model waarin is uitgewerkt hoe

signalering, diagnostiek, verwijzing en begeleiding met de verschillende partijen uit medisch en sociaal domein in de wijk wordt vormgegeven. De implementatie van de Gecombineerde Leefstijl Interventie (GLI) is hier onderdeel van. We zijn als Rotterdam koploper op dit thema⁵².

De verdere aanpak van Proeftuinen Gezond Gezicht ziet er als volgt uit:

- In 2020 borgen we de aanpak in het Oude Noorden en Kralingen/Crooswijk en bekijken de mogelijke uitbreiding naar Beverwaard en IJsselmonde. Daarbij bekijken we of we tot een integrale ketenaanpak Jeugd/Volwassen kunnen komen.
- In 2022 volgt een uitbreiding naar 10 wijken met hoogste overgewicht cijfers. In dit jaar wordt tevens het landelijk samenwerkingsmodel afgerond.
- In 2023 wordt het landelijk samenwerkingsmodel in overige Rotterdamse wijken geïmplementeerd. We evalueren deze aanpak (waarvan de GLI's en de door basisverzekering vergoede GLI-programma's onderdelen zijn) samen met het Erasmus MC en het Partnerschap Overgewicht Nederland (PON). We starten daarbij een onderzoek door het Erasmus MC naar samenwerking binnen de proeftuin en impact/effecten op Rotterdammers.

Proeftuin voor jeugd

Voor jeugd zijn twee pilots voor implementatie van de ketenaanpak gezond gewicht gestart in de gebieden Kralingen-Crooswijk en IJsselmonde. Hierin leggen de we verbinding tussen preventie en passende zorg, zowel uit het sociaal en medisch domein als het zorgnetwerk. We maken het landelijke model passend in de Rotterdamse situatie en doen dit samen met de partners in de wijk. Op basis van de ervaringen in deze pilots onderzoeken we de mogelijkheden om de ketenaanpak breder in Rotterdam in te zetten. In 2020 verkennen we de mogelijkheden om met nieuwe pilots te starten.

Krachtige basiszorg

In Rotterdam zijn twee gezondheidscentra en drie huisartsenpraktijken waar Krachtige Basiszorg wordt ingezet⁵³. Samen met de patiënt wordt gekeken waar de problematiek ligt en waar de patiënt mogelijkheden ziet om mee aan de slag te gaan. Op basis daarvan wordt doorverwezen naar de juiste hulp en ondersteuning in het medisch of sociaal domein.

De huisarts wordt extra gefinancierd om anders te gaan werken en zo ook breder de verbinding met de partners in de wijk te kunnen maken. De financiering komt via zorgverzekeraar Zilveren Kruis en het fonds achterstandswijken (FAW). Gemeente Rotterdam is vertegenwoordigd in de stuurgroep en in de lokale werkgroepen rondom de locaties.

Uit onderzoek blijkt dat Krachtige Basiszorg werkt: er zijn minder verwijzingen naar bijvoorbeeld de 2e lijns zorg, cliënten ervaren een betere gezondheid en professionals ervaren meer plezier in hun werk⁵⁴.

Het implementatietraject van Krachtige basiszorg in de vier grote steden met bijbehorend onderzoek loopt van begin 2019 tot en met eind 2020. Gedurende deze periode kunnen geen nieuwe locaties aanhaken en wordt er een leidraad ontwikkeld om onafhankelijk van de startpositie Krachtige basiszorg effectief te kunnen gaan implementeren. Het doel is om dit vanaf 2021 aan te bieden aan alle huisartsen uit achterstandswijken.

Proeftuin Inzicht Persoonlijke Gezondheidsomgeving (PGO)

De proeftuin Inzicht persoonlijke gezondheidsomgeving (PGO) wordt ingezet om medische gegevens digitaal en gestandaardiseerd uit te wisselen tussen patiënten en zijn zorg- en welzijnsnetwerk. Een PGO geeft de gebruiker de regie in het beheren en delen van de eigen zorggegevens. De Rotterdamse zorg- en welzijnsorganisatie Havenue richt zich hierbij op de

oudere Rotterdammer en diens mantelzorger. Met een PGO kan een Rotterdammer samen met zijn of haar mantelzorger meer grip krijgen op hun vitaliteit en gezondheid. We volgen vanuit de Gemeente Rotterdam de gebruikerservaringen en leren wat nodig is om Rotterdammers te stimuleren om een PGO te gebruiken zodat we deze stadsbreed in kunnen zetten na de proef. We bekijken daarnaast of de PGO inderdaad leidt tot betere preventie en (vroeg)signalering en welke bruikbare data de PGO oplevert voor zorgprofessionals en ons eigen beleid. De deelnemers aan het proeftuin project zijn de partnerorganisaties van Havenue..

Gespecialiseerde ondersteuning

Met het beleidskader zorg, welzijn en jeugdhulp zet de gemeente een volgende stap in de ontwikkeling van een Rotterdams stelsel van zorg, welzijn en jeugdhulp dat gelijke kansen biedt voor alle Rotterdammers. Aandacht voor focus en variatie, zorg in samenhang en het lerend vermogen vergroten (sturen en ontwikkelen) zijn de centrale sporen die in het beleidskader begin 2020 uitwerking krijgen. Daarmee geeft het beleidskader invulling aan de inzet en inrichting van de formele zorg en ondersteuning in Rotterdam.

“Cliënten geven aan dat ze eindelijk een keer goed gesteund worden en willen echt aan de slag met hun gezondheid. En hoe komt dat? Binnen de proeftuin, bundelen we de kennis van verschillende professionals om de oorzaken op te lossen.”

Overgewicht te lijf in de Proeftuinen Gezond Gewicht

De Proeftuinen Gezond Gewicht wil Rotterdammers die met overgewicht/ obesitas of met diabetes type 2 én overgewicht te maken hebben, begeleiden naar passende ondersteuning. Maxime Pols, Centrale Zorgcoördinator, vertelt over de twee proeftuinen Gezond Gewicht voor volwassenen die tussen 1 oktober '19 en 1 april '20 in de wijken Oude Noorden en Kralingen-Crooswijk zijn georganiseerd. In deze twee wijken werken huisartsenorganisatie IZER, SOL Welzijn, MEE Rotterdam, Dietistenpraktijk HRC, Fysioplus, Rotterdam Sportsupport en Sportbedrijf Rotterdam met de gemeente samen aan Gezond Gewicht.

Het afgelopen jaar zijn we met zorgprofessionals uit Rotterdam Noord gaan brainstormen over hoe we de Proeftuin Gezond Gewicht wilden vormgeven. De groep zorgprofessionals bestond onder andere uit fysiotherapeuten, diëtisten, maar ook welzijnspartijen en sportverenigingen.

Tijdens deze brainstormsessies deelden alle partijen het gevoel dat zij de problematiek van hun cliënten niet alleen konden oplossen. Er was behoefte aan een Centrale Zorgcoördinator die samen met de cliënt op zoek gaat naar de oorzaken van overgewicht en een passende aanpak.

De oorzaak van overgewicht is niet altijd (alleen) leefstijl gerelateerd, maar kan ook veroorzaakt worden door medische of psychosociale factoren (zoals medicijngebruik of traumatische ervaringen). Om de achterliggende medische oorzaken van overgewicht boven tafel te krijgen ontwikkelen we samen met prof. dr. Liesbeth van Rossum (internist-endocrinoloog Erasmus MC en hoofd van het centrum Gezond Gewicht, divisie volwassenen) en het Partnerschap Overgewicht Nederland (PON) een vragenlijst voor intakegesprekken met cliënten.

Na het intakegesprek maken we samen met de cliënt een plan van aanpak, waarbij ze door zorgprofessionals op verschillende gebieden

worden gehoord. Daarna wordt gekeken welk aanbod het beste aansluit bij de wensen van de cliënt. De zorgcoördinator zorgt ervoor dat de cliënt wordt gekoppeld aan de partijen die deze ondersteuning aanbieden.

Ondanks dat we nog maar net zijn begonnen, valt het op dat mensen die deelnemen aan de proeftuin heel enthousiast en gemotiveerd zijn. Ook van de professionals krijgen wij positieve reacties terug. De professionals gaven eerst aan dat ze soms een stuk missen in de begeleiding die zij bieden. Zoals een huisarts die een doorverwijzing wil maken om iemand laagdrempelig te laten sporten, maar niet weet welk sportaanbod er is. Nu worden die verbindingen tussen de partijen makkelijker gemaakt en vullen we elkaar aan. We kunnen samen het probleem in zijn geheel aanpakken, in plaats van als individueel slechts een onderdeel.

We kunnen op een hele laagdrempelige manier samen met mensen gaan kijken: wat is er bij jou aan de hand en welk aanbod past daarbij. We zetten daarbij echt de cliënt centraal. Zij bepalen uiteindelijk wat er gaat gebeuren, wij adviseren daarin en ondersteunen hen om die route te bepalen. Niemand is wat verplicht, maar we tekenen op een makkelijke manier het plaatje met ze uit en we zien dat dat heel erg helpt.

Spoor IV

Gezonde basis

Waarom inzetten op een gezonde basis voor iedere Rotterdammer?

Wetenschappers schatten dat bij 33% van de kinderen de hechting ongunstig verloopt⁵⁶. In achterstandswijken kan door overbelasting van de ouders dit percentage oplopen tot 67%. Dit kan gevolgen hebben voor hun sociaal-emotionele en cognitieve ontwikkeling. Deze factoren hebben weer invloed op de gehele gezondheid van het kind.

Kansen liggen bij het doorbreken van inter-generationale overdracht: ongezond gedrag van een ouder/opvoeder heeft effect op gezond opgroeien van kinderen. Daarnaast kunnen factoren zoals psychosociale problematiek en laaggeletterdheid tot een afname van de opvoedvaardigheden van ouders/verzorgers leiden.

Ambitie

Iedere Rotterdammer heeft een basis om gezond op te groeien, zich optimaal te ontwikkelen en zo lang mogelijk actief te kunnen deelnemen aan de samenleving. Beschermende factoren voor gezondheid worden gestimuleerd en risicofactoren beperkt.

Waar gaat dit spoor over?

We weten uit wetenschappelijk onderzoek en de praktijk dat er allerlei factoren van invloed zijn op onze gezondheid. Sommige factoren hebben een negatief effect (risicofactoren, zoals het hebben van schulden). Andere factoren hebben een positief effect (beschermende factoren, zoals sociale contacten).

Deze factoren zijn bij sommige Rotterdammers niet in balans. Denk bijvoorbeeld aan gezinnen met risicofactoren (stress vanwege financiële problemen, eenoudergezinnen en ouders die laaggeletterd zijn) terwijl daar weinig beschermende factoren tegenover staan. Hiermee is de basis om een gezond leven te (kunnen) leiden en je gezond te voelen niet sterk genoeg. Wat zich vooral uit in het eerder en vaker maken van ongezonde keuzes. Dit is ook van invloed op toekomstige generaties, want de gezondheid van kinderen in de eerste levensjaren is een belangrijke voorspeller voor (gezondheids)problemen op latere leeftijd.

Er zijn allerlei voorwaarden om een gezond leven te (kunnen) leiden. Voor een belangrijk deel werken we aan deze voorwaarden in ons beleid op het gebied van armoede, schulden, taal, jeugd, huiselijk geweld, kwetsbare Rotterdammers en onderwijs en via de activiteiten die daaruit voortkomen. De ontwikkeling van het factorenmodel (zie bijlage 4) kan de komende periode verder richting geven aan onze inzet op het realiseren van een gezonde basis.

In dit spoor kijken we vooral naar die doelgroepen waar we het grootste verschil kunnen maken op gebied van een gezonde basis. Daarom focussen we bij de volgende activiteiten - vooruitlopend

In Rotterdam leven ongeveer 30.000 personen met zorgelijke schulden⁵⁷. We weten dat onder deze groep vooral stress en omgaan met stress een factor is die een negatieve invloed heeft op het maken van een gezonde keuze. In het bijzonder wanneer ook het netwerk en de omgeving onvoldoende positief ondersteunt. Een aanzienlijk deel van deze doelgroep vertoont risico verhogend gedrag (ongezonde voeding, gebruik van alcohol, drugs en/of roken).

In Rotterdam is maar liefst 21% van de bevolking laaggeletterd⁵⁸. Dat is bijna twee keer het landelijk gemiddelde. In Feijenoord, Charlois, Hoogvliet en Delfshaven is dat percentage nog hoger. Taalverbetering heeft positieve invloed op de gezondheid en gezondheidsvaardigheden van laaggeletterden.

De gemeente heeft een wettelijke taak op gebied van publieke gezondheid. Daarnaast bewaakt en beschermt zij haar inwoners waar nodig waar het gaat om infectieziekten.

op de uitwerking van het eerdergenoemde factorenmodel - op de doelgroep ouders met jonge kinderen en op het beschikbaar en betaalbaar maken van preventieve activiteiten in de zorgverzekering. Daarnaast kijken we naar de uitvoering van de basistaken van de Publieke Gezondheid die voor een gezonde basis voor alle Rotterdammers zorgt.

Activiteiten Spoor IV - Gezonde basis

Gezond opgroeien met het programma Stevige start

Er zijn verschillende organisaties en gemeentelijke programma's die zich primair inzetten voor een stevige basis om gezond op te groeien in Rotterdam. Denk aan wat het Centrum voor Jeugd en Gezin doet op het gebied uitvoering van de jeugdgezondheidszorg, zoals voeding en taalontwikkeling en het programma *Stevige Start*⁵⁹.

Met Stevige Start streven we naar een gezonde geboorte en een veilige en kansrijke plek om op te groeien voor alle Rotterdamse kinderen. We richten ons daarbij op de (aanstaande) ouders in de periode vóór de zwangerschap en de zwangerschap zelf en op hun jonge kinderen van 0 tot 4 jaar. We helpen professionals uit de geboortezorg en het sociaal domein om tijdig risico's te signaleren en goed toe te leiden wanneer er ondersteuning of hulp nodig is. Tot slot pakken we risico's bij ouders en kinderen vroegtijdig aan via gerichte interventies.

Vanuit *Gezond010: het akkoord* zetten we specifiek in op ouders van jonge kinderen (-9 maanden tot 4 jaar). Daarnaast helpen we professionals om risico's te signaleren nog voor dat er problemen ontstaan. Tot slot pakken we risico's bij ouders en kinderen vroegtijdig aan via gerichte interventies. Hier ligt ook een link met de Rotterdamse aanpak huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld.

Aandacht voor ouders met psychische problemen met jonge kinderen

Eén van de factoren waar het programma *Stevige Start* zich op richt is op het bevorderen van een gezonde en veilige gehechtheidsrelatie tussen ouder en kind. Dit is van belang voor de ontwikkeling van het kind. We zetten daarom in op een aantal preventieve interventies voor ouders met psychische problemen met jonge kinderen om de interactie tussen ouder en kind te bevorderen. Voorbeelden zijn de Ouder Baby Interventie en VIPP-SD⁶⁰. Dit zijn effectief bewezen interventies.

Preventie in de zorgverzekering met het VGZ Rotterdampakket

VGZ Rotterdampakket

Het VGZ Rotterdampakket⁶¹ 'ontzorgt' (kwetsbare) Rotterdammers door een uitgebreid aanvullend ziektekostenpakket te bieden. In dit pakket is meer aandacht voor preventie, bijvoorbeeld met het onderdeel 'preventiebudget' (zie voor meer uitleg het kopje 'mogelijkheden van het preventiebudget'). Daarnaast ontvangen verzekerden met dit pakket vrijwel geen extra rekeningen van zorgverleners wat bijdraagt aan hun financiële stabiliteit. Het eigen risico is grotendeels herverzekerd: verzekerden hebben een eigen risico van € 50,- per jaar om te voorkomen dat noodzakelijke zorg wordt vermeden. Naast het herverzekeren van €335,- van het eigen risico zijn ook de eigen bijdragen

meeverzekerd. In totaal hebben 60.474 Rotterdammers een VGZ Rotterdampakket of het VGZ Rotterdam-compact pakket⁶². Daarvan behoren 56.172 tot de minima.

Mogelijkheden Preventiebudget VGZ zorgverzekering

Het 'preventiebudget' (dat per 1 januari 2019 is opgenomen in het VGZ Rotterdampakket) biedt Rotterdammers de mogelijkheid om gebruik te maken van gezondheidsbevorderend aanbod in de stad. De gemeente en VGZ kiezen dit aanbod gezamenlijk uit. Doel is dat in 2020 meer Rotterdammers gebruik gaan maken van deze interventies en om meer leefstijlaanbod op te nemen in het 'preventiebudget'.

Tot nu toe zijn de volgende interventies en trainingen opgenomen:

- Beweegplus: beweegaanbod voor mensen met een grote afstand tot bewegen
- Stoppen met roken (groepsgewijs, lage SES): Rotterdammers met het VGZ Rotterdampakket hebben geen eigen risico voor stoppen met roken (basisverzekering). Maar hiervoor geldt dat dit alleen toegankelijk is na verwijzing door de eerstelijnszorg (w.o. huisarts). Aanvullend hieraan kan het preventiebudget worden ingezet voor de PLUHZ-training en app die 24/7 stopondersteuning biedt op maat. De PLUHZ-ondersteuning wordt wijkgericht aangeboden in gebieden met veel rokers (o.a. Crooswijk, Charlois). Samen met VGZ onderhouden we een cyclus van evalueren gecontracteerd aanbod en inventariseren nieuw aanbod.
- Mentale gezondheid: 'Omgang met stress' en 'Kickstart vitaliteit'
- De Persoonlijke Gezondheidscheck wordt door meerdere verzekeraars vergoed waaronder de Rotterdam polis van VGZ. Ook bij een aantal andere verzekeraars kan de PGC als Preventief Medisch Onderzoek worden ingezet.
- Valpreventie: wordt in de toekomst een meer specifiek Rotterdams aanbod

Ontlasten van mantelzorgers via Mantelaar

Het ontlasten van mantelzorgers draagt bij aan het verbeteren van hun gezondheid. Het VGZ Rotterdampakket biedt vervangende mantelzorg vanuit Mantelaar. Deze organisatie werkt met zorgstudenten die de rol van mantelzorger en een deel van de zorg tijdelijk overnemen.

Campagnes VGZ Rotterdampakket

VGZ startte een campagne voor het Rotterdampakket. Rotterdammers vertellen daarin hun positieve ervaring met het preventiebudget.

Daarnaast start VGZ een campagne om meer kinderen naar de tandarts te krijgen.

In Rotterdam gaan 4.000 kinderen niet naar de tandarts terwijl dit onder de basisverzekering valt. Onwetendheid bij ouders hierover en achterstand in taal spelen hierbij een rol. In de campagne is daar aandacht voor.

Gezondheidstrajecten Prestatie010

Mensen van de doelgroep Prestatie010⁶³ hebben vaker een ongezonde leefstijl en een slechte gezondheid. De welzijnsorganisaties bieden gezondheidstrajecten aan deze doelgroep. Doel van deze trajecten is naast het bevorderen van de gezondheid om mensen duurzaam te activeren. Eind 2023 zullen 4.200 mensen aan deze gezondheidstrajecten deelgenomen hebben.

Bevorderen van taalvaardigheden voor betere gezondheid

Er is een direct verband tussen taalvaardigheid en gezondheid. Mensen die niet goed kunnen spreken, schrijven of lezen, beschikken over minder 'gezondheidsvaardigheden'⁶⁴. Daarom zetten we in op taal en gezondheid, door:

- Het bevorderen van kennis en vaardigheden van laaggeletterden op het gebied van gezondheid en zorg.
- Het bevorderen van kennis over laaggeletterdheid bij zorgverleners, zorgorganisaties en zorgopleidingen.
- Samenwerking met beleidsterreinen waar een relatie is met Taal en Gezondheid.

De gezondheidsthema's: preventieve zorg, kennis over ziektebeelden en medicijngebruik, gezond gewicht, middelengebruik en mentale gezondheid staan centraal in de taaltrajecten van de gezondheidsvoorlichters taal (verbinding met acties uit Taalspiraal). Daarbij is ook aandacht voor digitale (gezondheids)vaardigheden.

Beschermingstaken

De uitvoering van de basistaken dragen bij aan een gezonde basis voor alle Rotterdammers. De gemeente heeft een wettelijke taak op het gebied van publieke gezondheid en bewaakt en beschermt haar inwoners waar nodig waar het gaat om infectieziekten⁶⁵.

Kwaliteit basisdienstverlening Publieke Gezondheid

De uitvoering van de basistaken dragen bij aan een gezonde basis voor alle Rotterdammers. Rotterdam maakt met de andere gemeenten binnen de GGD-regio Rotterdam-Rijnmond afspraken over de uitvoering van gezondheidsbeschermende taken vanuit de Wet publieke gezondheid. De GGD streeft naar behoud van het kwaliteitsstempel ISO 9001:2015 voor het excellent uitvoeren van haar taken. Onder deze wettelijk bepaalde basisdienstverlening vallen taken op gebied van medische milieukunde, infectieziektebestrijding, Jeugdgezondheidszorg (uitgevoerd door het Centrum voor Jeugd en Gezin-CJG⁶⁶), seksuele gezondheid en forensische zorg. Voor een gezonde basis is het op orde hebben van de infectieziektebestrijding een belangrijke voorwaarde. We zetten daarom in op het Meldpunt Uitbraken Infectieziekten & BRMO (MUIZ) en de vaccinatiegraad.

MUIZ

De GGD Rotterdam-Rijnmond wil in 2020 meer zorgsectoren, zoals gehandicaptenzorg en thuiszorg, aansluiten op de webapplicatie Meldpunt Uitbraken Infectieziekten & bijzonder resistente micro-organismen BRMO⁶⁷ (MUIZ). Deze applicatie geeft zorgprofessionals inzicht in uitbraken in de regio's Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Holland en Zeeland. MUIZ is in ruim 95% van de zorginstellingen in de deelnemende regio's in gebruik genomen.

Vaccinatiegraad

De dalende vaccinatiegraad voor het rijksvaccinatieprogramma (RVP) heeft regionaal en landelijk de aandacht⁶⁸. Het verhogen van de vaccinatiegraad is complex, omdat dit alleen bereikt wordt

op basis van vrijwillige en individuele keuzes van mensen. CJG Rijnmond hanteert voor de uitvoering van het RVP de volgende uitgangspunten:

- Laagdrempelig vaccineren
- Niemand weg hoeven te sturen
- Goede informatievoorziening
- Weloverwogen keuze deelname RVP⁶⁹

In Rotterdam volgen we de landelijke ontwikkelingen en initiatieven om de vaccinatiegraad te verhogen en vertalen die naar activiteiten die passen bij de Rotterdamse situatie. Daarnaast onderzoeken we welke nieuwe epidemieën en infectieziekten een bedreiging voor de gezondheid kunnen vormen in de toekomst en wat dat betekent voor de inzet en organisatie van onze gezondheidsbescherming.

“Wij houden niet van aanbesteden of uitbesteden. Wij doen aan inbesteden, alle sociale ondernemingen verbinden zich aan elkaar ten gunste van die Rotterdammer.”

Eerlijk werk voor Rotterdammers

Roffabriek is een platform voor sociale ondernemingen in Rotterdam die bijdragen aan een duurzame, gezonde en inclusieve stad. Annemarieke van Egeraat is directeur van de Tafelvanzeven, één van de sociale ondernemingen van de Roffabriek. Zij vertelt over de toegevoegde waarde van het platform dat afgelopen mei is gelanceerd.

De Roffabriek is een samenwerking tussen tien sociale ondernemers. Door deze samenwerking kan de Roffabriek een breder aanbod bieden voor Rotterdammers die kwetsbaar zijn. Samen slaan wij de handen in één, kunnen we meer doen voor Rotterdammers en zijn we zichtbaarder in de stad.

De Rotterdammers die kwetsbaar zijn hebben bijvoorbeeld een Wmo-indicatie of langdurig geen werk. Maar het kunnen ook ouderen zijn die veel vrije tijd en een klein netwerk hebben. Zij werken graag buiten bij de Rotterdamse Munt, de Botanische Tuin of de Voedseltuin. Hier ontmoeten zij ook weer mensen. Rotterdammers die aankloppen bij de Roffabriek, op eigen initiatief of via doorverwijzing, kunnen verschillende routes doorlopen. Zoals de gezonde leefstijl route, op werk naar werk route of de ondernemersroute. Er is een breed aanbod: van tuineducatie en horecaopleidingen tot (betaald) werken in de keuken. Of van stagiaire op de bouwplaats tot activiteitenbegeleider, en met de ervaring die is opgedaan in het naaiatelier uitstromen naar betaald werk.

Nog het meeste trotst ben ik op het feit dat wij mensen, die eerst waren afgeschreven, Eerlijk werk bieden en dat zij een stap maken. Zoals een vrouwelijke deelnemer die

is begonnen met werken in de voedseltuin, een erkend horeca-diploma heeft behaald bij Tafelvanzeven en nu in de horeca werkt. Dat kunnen we samen bewerkstellingen, zolang we het maar samen doen en met elkaar in deze mensen willen blijven investeren.

De Roffabriek staat voor Eerlijk werk. Al onze producten hebben een persoonlijke waarde (voor de maker), een maatschappelijke en een economische waarde. Dit bereiken we door de verkoop van eigen gemaakte producten zoals hapjes, kruidenthee, chutneys op Rotterdamse markten, door fietsverhuur voor mensen met een smalle beurs en door speelplekken voor kinderen in de stad. Zo maken we 'smoel' met Roffabriek.

Dit zijn de sociale ondernemers van de Roffabriek:

De Roffabriek bestaat uit de Rotterdamse Munt, Wijkkeuken van Zuid, Buitenplaats Brienenoord, Tafelvanzeven, Pluspunt Rotterdam, Voedseltuin Rotterdam, Hefpark Rotterdam, Botanische tuin Afrikaanderweg, TalentFabriek010 en Buurtlab.

Kennisagenda

Gezond010: factorenmodel en impact meten

Met *Gezond010: het akkoord* willen we stevig inzetten op de wetenschappelijke onderbouwing van wat we doen en de keuzes die we maken. De samenwerking met partners in *Gezond010: het akkoord* vraagt van de gemeente een faciliterende, voorwaardenscheppende en waar nodig een regisserende rol. Dit leidt tot de vraag hoe de impact van de inspanningen van de gemeente en partners kan worden gemeten. De uiteindelijke effecten of impact van de samenwerking op gezondheid zijn namelijk niet eenvoudig te meten.

De beschrijving van de voortgang van ingezette activiteiten was voorheen vooral gericht op output: aantal deelnemers of aantal gezonde kantines. Echter is bekend dat preventieve activiteiten en interventies pas op lange(re) termijn gezondheidseffecten hebben.

Daarom willen we inzetten op het vooraf identificeren van kansrijke interventiemogelijkheden voor het versterken van gezondheid en vitaliteit van Rotterdammers. Op deze manier kunnen we gerichtere keuzes maken.

Ontwikkelen kennisagenda Gezond010

Om bovenstaande ambitie te realiseren ontwikkelen we een kennisagenda Gezond010.

Deze benoemt welke kennis nodig is om de gezondheid en vitaliteit van Rotterdammers te bevorderen. De agenda helpt om relevante kennis te verkrijgen zodat we ons beleid kunnen onderbouwen en eventueel kunnen bijstellen om zoveel mogelijk impact te behalen.

We benutten hierbij kennis en advies van de wetenschappelijke adviesraad, CEPHIR en Healthy'R. Ook het onderzoeksprogramma Gezond010 wordt hierin ondergebracht. Het gaat hierbij niet alleen om het uitvoeren van onderzoek, maar ook het verzamelen van de kennis die er al is bij universiteiten, kennisinstellingen, collega's en OBI.

Eerste acties die momenteel al opgepakt worden in deze kennisagenda zijn:

- 1 De ontwikkeling van het factorenmodel voor Rotterdammers in de leeftijd van -9 maanden tot 100+ jaar.
- 2 Het zichtbaar maken en meten van impact, per spoor en van de netwerkaanpak.
- 3 Kennisbehoefte ophalen, prioriteren en vertalen naar acties.
- 4 Benutten kennis en advies van de wetenschappelijke adviesraad, CEPHIR en Healthy'R.

Uitgangspunten ontwikkelen van kennisagenda Gezond010

Bij het ontwikkelen van de kennisagenda, met als onderdelen de ontwikkeling van het factorenmodel en inzicht krijgen in de impact, hanteren we de volgende uitgangspunten:

- We zetten in op wetenschappelijke onderbouwing van wat we doen en de keuzes die we maken.
- De gemeente is deels sturend of faciliterend, maar ook partner in het netwerk Gezond010. Deze nieuwe manier van werken vraagt ook om onderzoek naar andere manieren van impact meten. Daarom koppelen we de ruimte voor het experiment binnen Gezond010 aan onderzoek.
- De werkelijkheid is complex. Daarom ontwikkelen we een factorenmodel om deze complexiteit zichtbaar te maken. We monitoren weliswaar de gezondheid en vitaliteit, maar de manier van meten doet geen recht aan de complexiteit. Tot er een volledig factorenmodel is, houden we een aantal monitorindicatoren aan als maatgevend voor het effect van beleid.
- We blijven leren en reflecteren. De wetenschap ontwikkelt evenals de praktijk. Daarom is het van belang jaarlijks ook te reflecteren op de aanpak van *Gezond010: het akkoord* en de bijbehorende impactstrategieën (de 4 impactsporen).

1 Het factorenmodel

Het factorenmodel (zie bijlage 4) geeft inzicht in de factoren en hun verbanden die invloed hebben op gezond, kansrijk en veilig leven van Rotterdammers van -9 maanden tot 100+ jaar. Het model maakt de complexiteit inzichtelijk van de samenhang, interactie en dynamiek van de veelheid aan factoren. Daarnaast geeft het aangrijpingspunten voor een aanpak met de meeste impact op deze onderwerpen. Het factorenmodel heeft een brede insteek: aangrijpingspunten voor het bevorderen van gezondheid en vitaliteit liggen ook binnen andere domeinen. Bij de presentatie van *Gezond010: het akkoord* is verbinding gelegd met relevante netwerk/ kennispartners in het land om kennis te ontsluiten. Daarnaast wordt visueel weergegeven hoe het factorenmodel opgebouwd is en hoe het straks werkt in de praktijk. In 2020 ontwikkelen we het factorenmodel dat werkzaam is voor *Gezond010: het akkoord* en in 2021 trekken we dit door naar een voorspellend factorenmodel.

2 Zichtbaar maken en meten van impact, per spoor en van de netwerkaanpak

Om impact te hebben op de gezondheid en vitaliteit van Rotterdammers, is gekozen voor een op impact gerichte aanpak, die in het begin van *Gezond010: het akkoord* is toegelicht. Vanuit het grote doel - gezonde en vitale Rotterdammers - is terug geredeneerd welke acties/ inzet nodig is, om dit doel te behalen. Hierbij is gebruik gemaakt van professionele ervaringen, informatie uit wetenschappelijk onderzoek en hypothesen.

Impact meten van de samenwerking tussen partners en gemeente

In *Gezond010: het akkoord* is samenwerking tussen partners en gemeente van groot belang. De huidige monitoren bieden echter niet voldoende inzicht om de impact, die deze netwerkbenadering heeft, te kunnen meten. Daarom zoeken we de komende periode naar nieuwe manieren van impact meten, samen met de Erasmus universiteit, het Erasmus MC en andere kennisinstellingen, om de impact te laten zien.

Hiervoor worden de volgende stappen ondernomen:

- In de eerste helft van 2020 gaan gemeente, partners en wetenschap in gesprek over nieuwe mogelijkheden om effecten van *Gezond010: het akkoord* in beeld te brengen en ontwikkelen we een voorstel om impact te meten.
- Per spoor en bijbehorende activiteiten wordt gekeken hoe impact gemeten kan worden. Waarbij we rekening houden met de rol die we als gemeente innemen per activiteit en wat dit betekent voor de manier waarop we impact (kunnen) meten.
- Daarnaast blijven we de data die beschikbaar zijn/komen uit de onderstaande monitoren benutten. En onderzoeken we hoe data uit nieuw ingezette bronnen (zoals digitale bronnen w.o. de persoonlijke gezondheidscheck) kunnen benutten om inzicht te krijgen in aangrijpingspunten voor beleid.

Gezondheidsmonitor 2020

De gezondheidsmonitor⁷⁰ laat zien hoe het gaat met de gezondheid van Rotterdammers en hoe deze zich ontwikkelt. Deze data benutten we om onze voortgang te analyseren. Eind 2019 is op basis van deze data per gebied in Rotterdam een gezondheidsprofiel opgesteld ter ondersteuning van *Gezond010: het akkoord* en zijn de impactdoelstellingen en impactstrategie expliciet gemaakt en kennisvragen geprioriteerd. In 2020 wordt de gezondheidsmonitor onder volwassenen afgenomen. Op basis van deze monitor vernieuwen we de gezondheidsprofielen die we nu hebben.

Staat van de Jeugd

De Staat van de Jeugd laat zien hoe het gaat met de Rotterdamse kinderen en jongeren. In deze monitor zijn ruim 300 cijfers samengebracht. De Staat van de Jeugd is beschikbaar in een digitale module⁷¹. Deze module bevat data op gemeenteniveau en op gebieds- en buurtniveau.

Rotterdamse eHealth monitor

Om de inzet en de ontwikkelingen op het gebied van eHealth in kaart te brengen voor de gemeente Rotterdam wordt een vier jaar durend monitoronderzoek uitgevoerd onder huisartsen, zorg- en welzijnsaanbieders, burgers en cliënten in Rotterdam. Met de resultaten van dit onderzoek kan er gekeken worden waar eHealth al succesvol wordt ingezet en waar dit nog verder opgeschaald kan worden ter bevordering van de gezondheid van de Rotterdamse bevolking. De monitor is daarmee een instrument waarmee de gemeente Rotterdam het eigen beleid op het gebied van eHealth kan monitoren en verfijnen. In de eHealth monitor wordt een vraag opgenomen over gebruik van het VGZ-preventiebudget voor eHealth toepassingen.

Deze monitor is bij uitstek een instrument om te evalueren of eHealth wel alle doelgroepen (kwetsbare groepen, laaggeletterden) bereikt en effectief bereikt en daarmee bijdraagt aan de inzet op Rotterdammers met de grootste gezondheidspotentie.

3 Kennisbehoefte ophalen, prioriteren en vertalen naar acties

Per impactspoor worden kennisvragen benoemd en geprioriteerd. Afhankelijk van welke actie nodig is voor een kennisvraag (expertmeeting, bestaande kennis gebruiken, onderzoek) worden sommige kennisvragen in het onderzoeksprogramma Gezond010 meegenomen. In het onderzoeksprogramma wordt ook opgenomen door wie (kennisinstituut, OBI) de vragen worden opgepakt met daarbij een planning.

Aan welke vragen denken we dan?

Spoor I - Houding en vaardigheden

- Hoe vergroten we de acceptatie en het gebruik van bestaande eHealth toepassingen binnen Rotterdam onder de bewoners, de zorgprofessionals, welzijns- en zorgorganisaties?
- Wat zijn (blijvende) effecten van social media op de mentale gezondheid van jongvolwassene? Wat kunnen we doen als overheid tegen de negatieve effecten hiervan?

Spoor II - Gezonde omgeving

- Hoe kan de voedselomgeving ertoe bijdragen dat mensen gezonde keuzes maken?
- Welke (juridische) mogelijkheden zijn er om de voedselomgeving te beïnvloeden?

Spoor III - Wijkpreventieketen

- Draagt een goede wijkpreventieketen bij aan het voorkomen van medicalisering.
- Hoe kan technologie waaronder eHealth en het online platform *Zorgzaam 010* bijdragen aan het versterken van de wijkpreventieketen/ de juiste zorg op de juiste plek?

Spoor IV - Gezonde Basis

- Hoe kunnen we data inzetten om meer inzicht in factoren te krijgen die een rol spelen om gezonder en vitaler te leven?

4 Benutten kennis en advies van de wetenschappelijke adviesraad, CEPHIR en Healthy'R.

Wetenschappelijke Adviesraad Gezond010

De wetenschappelijke adviesraad bestaat uit gerenommeerde wetenschappers en buiten Rotterdam, voorgezeten door de voorzitter van de academische werkplaats CEPHIR.

De wetenschappelijke adviesraad reflecteert op beleidskeuzes en vervult de rol van klankbord voor het beter benutten van data en wetenschappelijke inzichten voor het meten van gezondheid en het genereren van impact. Vanuit deze rol werken en denken zij ook mee in de ontwikkeling van het eerdergenoemde factorenmodel.

Academische Werkplaats CEPHIR

CEPHIR⁷² is onze academische werkplaats Publieke Gezondheid voor de regio Rotterdam. CEPHIR richt zich op het terugdringen van gezondheidsachterstanden in de regio Rotterdam-Rijnmond, in het bijzonder achterstanden door grote stadsproblematiek en sociaaleconomische verschillen.

De doelstellingen en activiteiten van CEPHIR sluiten direct aan bij die van *Gezond010: het akkoord*:

- Ontwikkeling en verdieping van de kennisagenda in de publieke gezondheid op basis van *Gezond010: het akkoord* onder andere door te fungeren als voorzitter van de wetenschappelijke adviesraad.

- Uitvoering van academisch onderzoek en onderwijs in de publieke gezondheid. Dit doen we onder andere door kortlopende 'klein maar fijn'-onderzoeken⁷³ in de ontwikkeling van een factorenmodel en onderwijs voor medische studenten door 'community projecten' en colleges.
- Kennisuitwisseling tussen beleid, onderzoek, onderwijs en praktijk. Dit doen we onder andere door het organiseren van bijeenkomst voor belangrijke stakeholders in beleid en praktijk, seminars en nieuwsbrieven. In 2019 en 2020 komen er kennisworkshops over combi-aanpak op gezondheid (bijvoorbeeld achterstandssituatie en gezondheidssituatie), systeemdenken ten behoeve van gezondheid, mentale gezondheid in de stad.

Healthy'R

Healthy'R⁷⁴ is het centrum voor gedragsonderzoek en -ontwikkeling van de gemeente Rotterdam en de Erasmus Universiteit Rotterdam (EUR). Healthy'R en CEPHIR werken nauw samen. Healthy'R voert onderzoeken uit naar het stimuleren van gezond gedrag. Dat betekent meer inzicht in welke factoren ten grondslag liggen aan (on)gezonde gedragingen en hoe zij zich verhouden en welke (combinatie van) maatregelen (zoals nudging) hieraan kunnen bijdragen. We dragen interventies en oplossingen aan die we kleinschalig in de praktijk hebben getest (experimenten) en geven, op basis van gedragswetenschappelijke kennis, advies over de toepassing van gedragsinzichten aan beleidsmakers van de gemeente Rotterdam en/of partners in de stad.

Healthy'R heeft expertise op het gebied van:

- Stoppen met roken (irt stress)
- Gezonde voeding (gezonde voedselomgeving)
- Beweging (meer bewegen)
- Mentale gezondheid

In 2020 zullen op bovenstaande thema's onderzoeken worden uitgevoerd. Bepalen van de focus van nieuwe onderzoeken zal gelijklopen met evaluatie en bijsturing van de kennisagenda Preventieakkoord. De werkwijze van Healthy'R dient ook ter bevordering van kennis gedreven werken en de toepassing van gedragsinzichten door beleidsmakers van de gemeente Rotterdam.

Bronnen

- 1 www.gezondheidsatlasrotterdamrijnmond.nl
- 2 Cijfers uit www.gezondheidsatlasrotterdamrijnmond.nl, metrokaart naar idee van prof. dr. Alex Burdorf, Erasmus MC
- 3 www.iph.nl
- 4 www.volksgezondheidenzorg.info
- 5 www.rotterdam.buurtmonitor.nl/dashboard/staat-van-de-jeugd
- 6 gezondheidsatlasrotterdamrijnmond.nl
- 7 www.vtv2018.nl
- 8 Midterm Review Rotterdam Vitale stad, maart 2019 (19bb12334)
- 9 Op 1 februari, 11 en 25 juni 2019 hebben gemeente en partners in een aantal sessies de gezamenlijke ambitie voor *Gezond010: het akkoord* uitgewerkt.
- 10 Midterm-review Nota Rotterdam Vitale stad 2016-2020, maart 2019 (19bb12334)
- 11 Het factorenmodel jeugd is uitgewerkt in het Beleidskader Jeugd: Rotterdam Groeit 2015-2019
- 12 www.gezond010.nl
- 13 Deze verschillende rollen van de overheid worden toegelicht in: Sedimentatie in sturing: systeem brengen in netwerkend werken door meervoudig organiseren. Martijn van der Steen, c.s. NSOB, 2015
- 14 www.alcoholmanifest.nl
- 15 www.volksgezondheidenzorg.info
- 16 www.gezondheidinkaart.nl
- 17 www.volksgezondheidenzorg.info
- 18 Feitenkaart Depressie (2018) www.gezondheidinkaart.nl/jive?cat_show_code=c318
- 19 Onder groepen in een kwetsbare positie, zoals jongeren op speciaal onderwijs is dit percentage nog veel hoger. Verdere aandachtspunten zijn de toename van seksueel overdraagbare aandoeningen (soa's), het verhoogde risico op psychosociale problemen onder jongeren met homo- of biseksuele gevoelens en de acceptatie van seksuele diversiteit. Bron: Seks onder je 25e (2017).
- 20 www.gezondheidinkaart.nl
- 21 www.persoonlijkegezondheidscheck.nl/acceptatie_pgc_gemeenten
- 22 www.ggdappstore.nl/Appstore
- 23 www.rijksoverheid.nl/documenten/kamerstukken/2018/09/11/kamerbrief-over-preventie-en-ondersteuning-onbedoelde-zwangerschappen
- 24 Bron; Trimbos-instituut. Ongeveer 11% rookt dagelijks, 8% is een overmatige en 13% een zware drinker. Ongeveer 10% heeft de laatste maand geblowd, 3% xtc, 2% amfetamine en 2% cocaïne gebruikt.
- 25 Alcohol- en drugsbeleid voor studenten. September 2018 | Trimbos-instituut, Utrecht.
- 26 www.trimbos.nl
- 27 www.cephir.nl/rapporten/Rotterdam-voedselomgeving_Rapport_CEPHIR_WEB.pdf
- 28 www.vtv2018.nl/
- 29 <https://www.spronsen.com/brancheinfo/het-fastfoodrestaurant-in-beeld/>
- 30 www.ivn.nl/groenloont/voorgezondheid en www.euro.who.int/en/health-topics/environment-and-health/urban-health/publications/2016/urban-green-spaces-and-health-a-review-of-evidence-2016
- 31 De schade kan leiden tot communicatie- en concentratieproblemen, verhoogde bloeddruk, slaapproblemen, vermoeidheid, verminderde (leer)prestaties, depressie, sociaal isolement en arbeidsongeschiktheid.
- 32 Omgevingsvisie i.o.
- 33 Zie gezondheidsprofielen gebieden obv gezondheidsmonitor – OBI 2019
- 34 www.rotterdam.nl/wonen-leven/omgevingsvisie-gezond
- 35 www.rotterdam.raadsinformatie.nl/document/7830039/1/s19bb018529_2_29306_tds
- 36 decentrale.regelgeving.overheid.nl/cvdr/xhtmloutput/historie/Rotterdam/339320/339320_1.html
- 37 rotterdam.raadsinformatie.nl/document/7933016/1/s19bb018541_1_47447_tds
- 38 www.persberichtenrotterdam.nl/uploads/Aanpak%20Nul%20Emissie%20Mobiliteit.pdf
- 39 Vanuit de EAST methodiek voor gedragsverandering weten we dat het initiëren en volhouden van het gewenste gedrag het meest kansrijk als interventies easy, attractive, social and timely worden ingezet
- 40 Zie: Integraal Huisvestingsplan Onderwijs 2015-2019
- 41 Gezondheidsmonitor Volwassenen en Ouderen 2016, GGD'en, CBS en RIVM.
- 42 www.dejuistezorgopdejuisteplek.nl
- 43 www.rotterdam.nl/werken-leren/zorg-voor-elkaar/Startdocument-visieinformele-zorg-en-ondersteuning.pdf
- 44 rotterdam.notubiz.nl/document/7546359/2/s19bb014958_2_51755_tds
- 45 www.opzoomermee.nl/aanvraagformulier-en-gereedschapskist/
- 46 www.opzoomermee.nl/wp-content/uploads/2019/10/EXTRAZETJE.pdf
- 47 Het gaat om activiteiten met een terugkerend karakter, zodat deelnemers structuur in hun week kunnen opbouwen. Aandacht voor een gezonde leefstijl, waaronder dagelijks bewegen en gezond eten is belangrijk hierbij. Inhoudelijk sluiten de activiteiten aan bij wat mensen nog kunnen, ondanks hun beperkingen.
- 48 www.degroeneconnectie.nl/ en <https://www.roffabriek.nl>
- 49 www.rotterdam.nl/wonen-leven/wijkprogrammering
- 50 De beweegactiviteiten zijn toegankelijk voor ieder niveau, de trainers zijn opgeleid in het werken met de doelgroep en de contributie is slechts 10,- per maand. Daarnaast trainen de deelnemers in groepsverband en is er veel aandacht voor het sociale aspect, wat motiveert om terug te komen.
- 51 www.comfortwoning.com
- 52 Het Partnerschap Overgewicht Nederland (PON) en ministerie van VWS zien Rotterdam als een van de steden die een bijdrage leveren aan het te ontwikkelen landelijke model voor de ketenaanpak overgewicht en obesitas bij volwassenen.
- 53 De werkwijze gaat uit van integrale zorg en samenwerking in de wijk, op basis van het concept positieve gezondheid en zelfredzaamheid, en waarbij professionals veel nauwer met elkaar samenwerken
- 54 Bron: onderzoek Krachtige Basiszorg in Utrecht Overvecht waar de afgelopen tienjaar volgens deze werkwijze is gewerkt. Uit onderzoek van NIVEL is gebleken dat de businesscase voor krachtige basiszorg positief is, dus uiteindelijk leidt tot minder hoge zorgkosten en betere gezondheid van de bewoners.
- 55 www.dus-i.nl/subsidies/inzicht
- 56 www.rotterdam.nl/wonen-leven/stevige-start
- 57 rotterdam.raadsinformatie.nl/document/7532926/1/s19bb014051_2_34029_tds
- 58 De Taalspiraal (2019) www.rotterdam.nl/werken-leren/taal
- 59 www.rotterdam.nl/wonen-leven/stevige-start

- 60 [www.nji.nl/nl/Video-feedback-Intervention-to-Promote-Positive-Parenting-and-Sensitive-Discipline-\(VIPP-SD\)](http://www.nji.nl/nl/Video-feedback-Intervention-to-Promote-Positive-Parenting-and-Sensitive-Discipline-(VIPP-SD))
- 61 www.vgz.nl/zorgverzekering/gemeenten/rotterdam
- 62 Het compact pakket is een goedkoper pakket met een minder uitgebreide dekking, bedoeld voor mensen die naar verwachting weinig zorgkosten maken. De gemeentelijke premiebijdrage van € 10,- per maand geldt niet voor het compact pakket.
- 63 www.rotterdam.nl/werken-leren/prestatie010
- 64 www.rotterdam.nl/werken-leren/taal
- 65 www.ggdrotterdamrijnmond.nl/professionals/Factsheet-infectieziektebestrijding-2019_def.pdf
- 66 www.cjgrijnmond.nl
- 67 www.ggdrotterdamrijnmond.nl/infectieziekten/brmo-en-antibioticaresistentie/
- 68 bronnen.zorggegevens.nl/Bron?naam=Rijksvaccinatieprogramma
- 69 rijksvaccinatieprogramma.nl/nieuws/nieuwe-online-keuzehulp-geeft-ouders-advies-op-maat-over-hpv-vaccinatie
- 70 www.gezondheidinkaat.nl
- 71 www.rotterdam.buurtmonitor.nl/dashboard/staat-van-de-jeugd
- 72 www.cephir.nl
- 73 www.cephir.nl/onderzoek - zie bijvoorbeeld "Is Rotterdam een fastfoodparadijs" (oktober 2019)
- 74 www.healthyr.nl

Bijlagen

Achtergrondinformatie en onderbouwing

Bijlage 1. Lijst met partners - alfabetische volgorde

- Albeda College
- Albert Heijn
- APM Terminals
- Avant Sanare
- AWWN
- BioCheck
- Brede Raad 010
- Bureau Zorginnovatie
- Diergaarde Blijdorp
- Careyn
- CJG Rijnmond
- ConForte
- Cruyff Foundation
- DCMR
- De Veldwerkers
- Diëtistenpraktijk HRC
- Erasmus MC
- Erasmus Universiteit Rotterdam
- Evides Waterbedrijf
- Fisica Fysiotherapie
- Fonds Achterstandswijken Rotterdam
- FysioHolland
- Fysioplus
- Franciscus Gasthuis /Albron
- Gemeente Rotterdam
- GGD Rotterdam-Rijnmond
- Greendish
- Groene Connectie
- Havenue
- Hogeschool Rotterdam
- Humankind
- Ikazia Ziekenhuis
- Indigo
- JOGG
- IZER
- IJsselland Ziekenhuis
- Rotterdamse Kamer van Verenigenen (studentenverenigenen)
- KNGF
- Krajicek Foundation
- Maasstad Ziekenhuis
- MEE Rotterdam
- Mooi Mooi Middelland / SamenBeter
- NOC*NSF – Team FIT
- Onderwijs – schoolbesturen
- Parnassia Groep
- Partnerschap Overgewicht Nederland
- Pharos
- Plaswijckpark
- Politie – eenheid Rotterdam
- Purpose
- Rotterdam eHealth Agenda (ReHa)
- RET
- Roffabriek
- Rotterdam Ahoy
- Rotterdam Sportsupport
- Samen één in Fijenoord
- Samenwerkende Rijnmondse Ziekenhuizen
- Spior
- Sport and Performance Center Rijnmond
- Sportbedrijf Rotterdam
- Sportfondsen Rotterdam
- Stichting Gezond op Zuid
- Stichting Het Witte Bos
- Stichting Natuurstad Rotterdam
- Stichting Opzoomer Mee
- Stichting OSO Rotterdam
- Stichting Student en Leefstijl
- Stichting ZONBOOG
- Stuurgroep Krachtige Basiszorg
- Veldacademie
- Vereniging Arts & Leefstijl
- VGZ
- VitaValley
- Walk21
- Win010 – Buurtwerk, DOCK, Dona Daria, PIT010, Stichting Humanitas, Stichting SOL, Vitis Welzijn, Wmo Radar
- Youz
- Zilveren Kruis
- ZorgImpuls
- Zorgvrijstaat Rotterdam West

Deze partners zijn betrokken bij *Gezond010: het akkoord*. Ofwel door hun bijdrage bij de totstandkoming, hun inzet bij de uitwerking van een of meerdere activiteiten, hun betrokkenheid bij het netwerk Gezond010 en/of doordat ze de ambities van *Gezond010: het akkoord* steunen.

Bijlage 2. Samenhang gemeentelijke beleidskaders

Het coalitieakkoord “Nieuwe energie voor Rotterdam 2018-2022” beschrijft de inzet voor een gezonde stad, nu en in de toekomst. Veel gemeentelijk beleid draagt hieraan bij.

Sommige beleidskaders benoemen expliciet gezondheidsdoelstellingen, zoals

- Taal en gezondheid in De Taalspiraal
- Gezonde omgeving in Rotterdams Weerwoord en het actieplan Rotterdam gaat voor groen
- De Omgevingsvisie waar gezondheid integraal onderdeel van uitmaakt
- Beleidskader Jeugd: Rotterdam Groeit
- Sportnota 2017+
- Lekker Fit! in de wijk
- Pijlers Vitaal en Ertoe doen in Rotterdam Ouder en Wijzer

Ander beleid heeft raakvlakken met of effecten op gezondheid van Rotterdammers doordat wordt ingezet op belangrijke randvoorwaarden (of factoren), zoals de Reset-aanpak schulden, Plan van Aanpak Kwetsbare Rotterdammers en Informele Zorg en Ondersteuning.

Daarnaast is samenwerking en samenhang nodig in het kader van de stelselverantwoordelijkheid van de gemeente en de kansen die er zijn om preventie en (vroeg)signalering te versterken. Dat vraagt om goede aansluiting bij en afspraken in het te ontwikkelen beleidskader Zorg, Welzijn, Jeugdhulp.

Met het project Rotterdam Onbeperkt werken we aan een stad die beter toegankelijk is voor iedereen. Zodat ook mensen met een beperking of chronische ziekte mee kunnen doen op het gebied van arbeid, onderwijs, wonen, goederen en diensten, verkeer en vervoer, zorg, ondersteuning, sport, cultuur, vrijetijdsbesteding en uitgaan. Een toegankelijke, inclusieve stad gaat niet alleen over fysieke maar ook over sociale en informatie toegankelijkheid. Samen met een aantal gemeenten behoort Rotterdam tot de koplopers van Nederland op het gebied van inclusief beleid. Samen met de BredeRaad010 maken we een plan van aanpak dat eind 2019 gereed is. Dit wordt meegenomen bij het concreet uitwerken van de activiteiten.

Voor de samenhang tussen de beleidskaders en sporen/thema's kijk naar het overzicht op de volgende pagina.

SPOREN EN BELEIDSKADERS

	SPOOR I Houding en vaardig- heden	SPOOR II Gezonde omgeving	SPOOR III Wijk- preventie- keten	SPOOR IV Gezonde basis
Actieplan Rotterdam gaat voor groen – 20 hectare erbij (2019)		○		
Beleidskader 'De Taalspiraal' 2019-2022	○		○	○
Beleidskader armoedeaanpak Rotterdam 2019-2022: Uit de knoop – De Rotterdamse aanpak van Armoede				○
Beleidskader Jeugd: Rotterdam Groeit 2015-2020	○		○	○
Beleidskader Participatiewet 2019-2022 - 'Mensenwerk'			○	○
Beleidskader Zorg, Welzijn, Jeugdhulp (in ontwikkeling)	○		○	
Bouwen aan een toekomst zonder geweld – Rotterdamse aanpak huiselijk geweld, kindermishandeling en seksueel geweld 2019-2022				○
Fietsvisie en Fietskoers 2025		○	○	
Integraal Huisvestingsplan – Frisse scholen		○		
Koersnota Bodem (2020)		○		
Koersnota Geluid 2018-2023 (2020)		○		
Koersnota Omgevingsveiligheid (2020)		○		
Koersnota Schone Lucht 2019-2022		○		
Lekker Fit! in de wijk: samenwerken aan een fitte generatie (2019-2022)		○	○	
Omgevingsvisie gemeente Rotterdam (in ontwikkeling) en omgevingsplan		○		
Onderwijs	○			

SPOREN EN BELEIDSKADERS

	SPOOR I Houding en vaardig- heden	SPOOR II Gezonde omgeving	SPOOR III Wijk- preventie- keten	SPOOR IV Gezonde basis
Plan van Aanpak Kwetsbare Rotterdammers 2019-2022	○		○	
Plan van Aanpak Kwetsbare Rotterdammers 2019-2022 – actielijn 1 Preventie in de OGGZ-keten				○
Programma Drugs en Alcohol	○	○		
Programma Rotterdam Onbeperkt		○		
Programma Stevige Start 2016-2020		○		○
Rotterdam Onbeperkt		○	○	
Rotterdam Ouder&Wijzer	○	○	○	
Rotterdam Veilig Vooruit 2019-2023			○	
Rotterdamse mobiliteitsagenda		○		
SO Life Science en Health 010	○			
Sportnota 2017-2020		○	○	
Stedelijke uitvoeringsagenda 'Zorgzaam010' (Informele Zorg en Ondersteuning)			○	
Uitvoeringsplan schulden: Reset Rotterdam – Op weg naar een schuldenvrije generatie Rotterdammers				○
Urgentiedocument Rotterdams Weerwoord: samen onze stad voorbereiden op een extremer klimaat (2019)		○		
Visie Kom op naar buiten!		○		
Visie Openbare Ruimte 2019-2029 Rotterdam: een groen en gezond Rotterdam voor iedereen		○		
WALK21		○		
Woonvisie		○		

Bijlage 3. Financiën

De uitvoering van activiteiten binnen *Gezond010: het akkoord* wordt grotendeels bekostigd vanuit de decentralisatie-uitkering Gezond in de Stad (GIDS), die de gemeente Rotterdam jaarlijks ontvangt van het Ministerie van VWS. Het betreft een jaarlijkse uitkering van zo'n 1,9 miljoen. Deze middelen worden als volgt ingezet:

	2019	2020	2021	2022
Programmakosten Gezondheid	1.125.000	1.125.000	1.125.000	1.125.000
Apparaatslasten Gezondheid	475.000	475.000	475.000	475.000
Bijdrage kosten Lekker Fit!	300.000	300.000	300.000	300.000
Totaal	1.900.000	1.900.000	1.900.000	1.900.000

Deze GIDS middelen zijn voor de periode na 2021 nog niet gegarandeerd door het Rijk. Afhankelijk van de voortgang op acties, kan er binnen dit budget jaarlijks herprioritering plaatsvinden.

De inzet van de GIDS-middelen is bedoeld als aanjaagbudget om de samenwerking met en tussen partners te stimuleren. Om te innoveren en te investeren in het bereiken van gezondheidswinst in de stad. Rotterdammers worden met dit aanjaagbudget ook gestimuleerd eigen verantwoordelijkheid te nemen. Daarbij is de insteek om gezondheid en preventie een integraal onderdeel te laten zijn van verschillende beleidsterreinen zoals jeugd, welzijn en zorg, taal en armoede, sport, participatie, economie, ruimtelijke inrichting en stedelijk beheer. Met gerichte, gezamenlijke maatregelen op deze beleidsterreinen is meer gezondheidswinst te behalen binnen de bestaande budgettaire kaders van die betreffende begrotingsprogramma's.

Ter illustratie: voor de activiteiten van het programma Lekker Fit! is meerjarig zo'n 10 miljoen begroot. Dit programma draagt ook bij aan gezonde en vitale Rotterdammers en is dus complementair aan het budget voor *Gezond010: het akkoord*. Kosten worden gedekt door een bijdrage vanuit het Rijk, de gemeente en scholen.

Ook initiatieven van partners kunnen bijdragen aan het financiële aspect, zoals de mogelijkheden om gebruik te maken van preventief en gezondheidsbevorderend aanbod binnen het VGZ Rotterdampakket van zorgverzekeraar VGZ (zie spoor IV – Gezonde basis).

Daarnaast hanteert de gemeente aparte budgetten voor uitvoering van de Wet publieke gezondheid (Wpg) en de Wet kinderopvang (Wko). De GGD-basistaken, inclusief het toezicht op de kinderopvang, worden uitgevoerd door de gemeente (GGD) die uitvoering geeft aan de gemeenschappelijke regeling GGD Rotterdam-Rijnmond. De jeugdgezondheidszorg wordt uitgevoerd door Stichting CJG Rijnmond. Vanwege het wettelijk karakter van deze taken zijn de mogelijkheden tot herprioritering van deze middelen minimaal en zijn ze daarom ook niet opgenomen in dit programma.

In de ontwikkeling van het nieuwe beleidskader zorg, welzijn en jeugdhulp willen we meer ruimte bieden aan preventie. Het juridische kader is hierbij leidend. Daarom onderzoeken we in 2020 in ieder geval de mogelijkheid om binnen de opdrachten en subsidies aan (zorg en welzijns)partijen in de stad en de budgetten die we daarvoor beschikbaar stellen een financiële prikkel en/of stimulans in te bouwen voor preventieve activiteiten.

Bijlage 4. Het Factorenmodel: ontwikkelen van een factorenmodel voor alle leeftijden

Gemeente Rotterdam streeft ernaar om tot zo veel mogelijk impact te komen voor alle inwoners en de stad als geheel. Hiervoor is het nodig om beleid te maken met zoveel mogelijk kennis, uit zowel wetenschap als praktijk. De gemeente ontwikkelt daarom een zogeheten 'factorenmodel voor alle leeftijden'. De basis die hiervoor gebruikt wordt is het bestaande 'factorenmodel Jeugd'.

In deze factsheet geven we antwoord op wat het factorenmodel voor alle leeftijden is, hoe het tot stand is gekomen en wat ermee gedaan kan worden nu en in de toekomst.

Wat is het factorenmodel?

Het factorenmodel is een wetenschappelijk fundament voor het maken en uitvoeren van beleid. Het laat zien *welke* factoren daadwerkelijk bijdragen aan het kansrijk, veilig en gezond leven van kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen en *hoe* ze daarop van invloed zijn. Op basis van dit model kan ook in beeld worden gebracht wat de meest belangrijke factoren zijn voor het kansrijk, veilig en gezond leven van Rotterdammers. Dat levert een rangschikking op. Daarmee kunnen beter onderbouwde beslissingen worden genomen over bijvoorbeeld de inzet van tijd en geld. Door deze factoren mee te nemen in de ontwikkeling van beleid voor de stad, in plaats van onderwerpen of thema's geïsoleerd te bekijken en te beoordelen, biedt het factorenmodel de mogelijkheid om deze factoren breed en overstijgend te bezien, en vervolgens inzet te plegen op factoren die het meest lonen voor de inwoners van de stad. Zo kan de gemeente zich met partners in de stad meer richten op maatschappelijk effect of impact. En dat is goed voor inwoners en de stad als geheel.

Voor een visuele uitleg van het factorenmodel, bekijk dan Figuur 1, Wat is het factorenmodel? (pagina 79)

Benoemen van doelen en subdoelen

Maatschappelijk effect of impact is het beginpunt van het factorenmodel. Vanuit doelen en onderliggende subdoelen op het gebied van kansrijk, veilig en gezond leven is als het ware 'terug geredeneerd' naar welke risicofactoren en welke beschermende of versterkende factoren hierop van invloed zijn. Deze doelen zijn gekoppeld aan de levensfasen van mensen.

Ook op veilig en gezond leven zijn dergelijke doelen geformuleerd. Hieronder staan alle doelen op een rij:

Kansrijk:

- Meer mensen ontwikkelen zich
- Meer mensen zijn zelfstandig
- Meet mensen doen mee in de maatschappij en voelen zich verbonden

Veilig:

- Meer mensen hebben een veilig huis
- Meer mensen leven in een veilige buurt of wijk
- Minder mensen maken zich schuldig aan criminaliteit

Gezond:

- Meer mensen hebben een betere fysieke gezondheid
- Meer mensen hebben een betere mentale en sociaal-emotionele gezondheid
- Meer mensen hebben gezonder gedrag

Invloed van risico en beschermende of versterkende factoren

Op deze doelen zijn risico en beschermende of versterkende factoren van invloed.

Risicofactoren

Risicofactoren zijn factoren die een positieve ontwikkeling of uitkomst bedreigen. Zoals onveilige hechting in de vroege kindertijd, psychische problemen in het gezin, slechte luchtkwaliteit, armoede, kindermishandeling, alcohol- en drugsgebruik, werkloosheid, criminaliteit en dementie.

Beschermende of versterkende factoren

Beschermende of versterkende factoren zijn factoren die de werking van risicofactoren dempen en veelal ook zelf een positief effect hebben. Zoals een positief gezinsklimaat, sterke sociaal-emotionele vaardigheden, sociale cohesie, gezonde leefstijl, aanwezigheid van groen in de wijk, pro-sociale waarden, cultuur en sport.

In het factorenmodel zijn deze factoren geordend naar enerzijds de *ontwikkelings- of levensfase* van kinderen, jongeren, volwassenen en ouderen en anderzijds naar factoren in de *leefwereld*: thuis, in de buurt of wijk, op school of werk of in de digitale omgeving, in aanvulling op individuele factoren (bijvoorbeeld sociaal emotionele vaardigheden, immuunsysteem, intelligentie).

Door inzicht te vergaren over de invloed van factoren op de maatschappelijke doelen en op elkaar, kan een rangschikking gemaakt worden van de relevantie en impact die factoren hebben.

Figuur 2 (pagina 80) laat zien hoe factoren samenhangen op het gebied van mentale gezondheid. Zo is te zien dat factoren van invloed kunnen zijn op andere factoren in andere leefwerelden of inhoudelijke domeinen.

Figuur 3 (pagina 81) laat zien dat factoren een ketenreactie kunnen veroorzaken die bij het vorderen van het leven andere gevolgen heeft. Zo is te zien hoe factoren bij ouders van invloed kunnen zijn op factoren bij kinderen.

Ter onderbouwing van het model wordt de beschikbare wetenschappelijke kennis geïnventariseerd en beschreven. De verantwoording die hierbij verschijnt, bevat ook een reflectie op de totstandkoming en gaat in op de beperkingen van dit zogenoemde model.

Eind 2020 staat een eerste versie van een wetenschappelijk onderbouwd factorenmodel voor alle leeftijden. Dat houdt ook in dat het model transparant, eenduidig en reproduceerbaar is. In de jaren daarna wordt het model verder uitgewerkt en in groeiende mate de basis voor beleid en uitvoering.

Hoe komt het factorenmodel tot stand?

Het factorenmodel voor alle leeftijden is in ontwikkeling. Het is gebaseerd op een model dat al in werking is: het factorenmodel Jeugd. Met het verschijnen van het Beleidskader Jeugd 2014-2020 Rotterdam Groeit kondigde de gemeente Rotterdam aan om meer te richten op maatschappelijk effect. In de voorafgaande jaren waren hier en daar positieve resultaten te zien op thema's of onderwerpen waarop forse beleidsinzet was gepleegd, maar als geheel werd te weinig maatschappelijke winst gezien. Een reden daarvoor was dat er tot dan toe niet optimaal gebruik

gemaakt werd van kennis uit wetenschap en praktijk. Een andere reden was dat samenhang ontbrak: projecten of programma's waren in veel gevallen gericht op geïsoleerde onderwerpen. Rotterdam Groeit moest zorgen voor een trendbreuk en was daarom veel meer gebaseerd op wetenschappelijke inzichten. Het bevatte het eerste factorenmodel: een verzameling van risico- en beschermende factoren die evident bijdragen aan het kansrijk, veilig en gezond opgroeien van kinderen en jongeren. Geordend op individu en omgeving, in de leefwerelden van thuis, school en straat of wijk, en de digitale omgeving. En in leeftijd: van zwangerschap tot volwassenheid.

Dit eerste factorenmodel is tot stand gebracht door de wetenschappelijke kennis, die sterk gefragmenteerd was bijeen te brengen. Een omvangrijke literatuurstudie met veel input van het Nederlands Jeugdinstuut vormde de basis van het model. Vervolgens werd het model met betrokkenheid van diverse hoogleraren en andere wetenschappers vanuit verschillende domeinen getoetst en verbeterd.

Figuur 4 (pagina 82) laat een voorbeeld van het factorenmodel Jeugd zien.

Wat kan er gedaan worden met het factorenmodel, nu en in de toekomst?

Het factorenmodel brengt de complexe werkelijkheid in kaart en biedt een basis waarop keuzes kunnen worden gemaakt. Het model kan op drie manieren worden gebruikt:

- a. Om samenhangend en diepgaand te kijken naar de werkelijkheid
- b. Om doelen te specificeren
- c. Om onderbouwde keuzes te maken, voortgang te meten en te leren en te verbeteren

Voor een visuele uitleg, bekijk dan Figuur 5: het factorenmodel, wat kun je ermee? (pagina 83)

Samenhangend en diepgaand kijken naar de werkelijkheid, en doelen specificeren

Het factorenmodel laat zien welke factoren relevant zijn voor de gewenste maatschappelijke impact en wat hun onderlinge samenhang is. Dit geeft onderbouwing voor bijvoorbeeld het inzetten van geld of tijd.

We lichten dit toe aan de hand van het factorenmodel Jeugd. Zo heeft een rangschikking op basis van het factorenmodel Jeugd inzichtelijk gemaakt dat sociaal-emotionele vaardigheden de meest relevante factor vormen als het gaat om het kansrijk, veilig en gezond opgroeien van kinderen en jongeren. Eerder was deze factor nauwelijks in beeld en werd voorheen bij het maken van beleid of in het politieke discours niet als speerpunt gezien.

Echter: kennis uit wetenschappelijke bronnen liet zien hoe sociaal-emotionele vaardigheden als beschermende factor de werking van veel risicofactoren kan dempen en hoe de factor onder meer bijdroeg aan een betere mentale gezondheid van kinderen, het voorkomen van schooluitval en criminaliteit. Ook speelt het een rol in het voorkomen van de intergenerationele overdracht van armoede. Op basis van deze inzichten is de afgelopen jaren het budget voor preventie van psychosociale problemen en verbeteren van sociaal-emotionele vaardigheden vertienvoudigd. En is deze inzet voornamelijk gepleegd met onderbouwde en bewezen effectieve interventies.

Onderbouwde keuzes te maken, voortgang te meten en te leren en te verbeteren

Naast dit inzicht om in samenhang beleidskeuzes te maken die gericht zijn op maatschappelijke impact, biedt het factorenmodel ook een belangrijk fundament voor de uitvoering.

We lichten dit toe aan de hand van de methodiek van Wijkprogrammering die de gemeente Rotterdam met het Nederlands Jeugdinstituut heeft ontwikkeld. Met de Wijkprogrammering wordt op basis van de factoren en de cijfers die hierover bekend zijn op wijkniveau, met een brede waaier van professionele en vrijwillige partners (van politie tot scholen en speeltuinverenigingen, van welzijn tot jeugdgezondheid en sportverenigingen) een programmering van acties, maatregelen en interventies opgesteld.

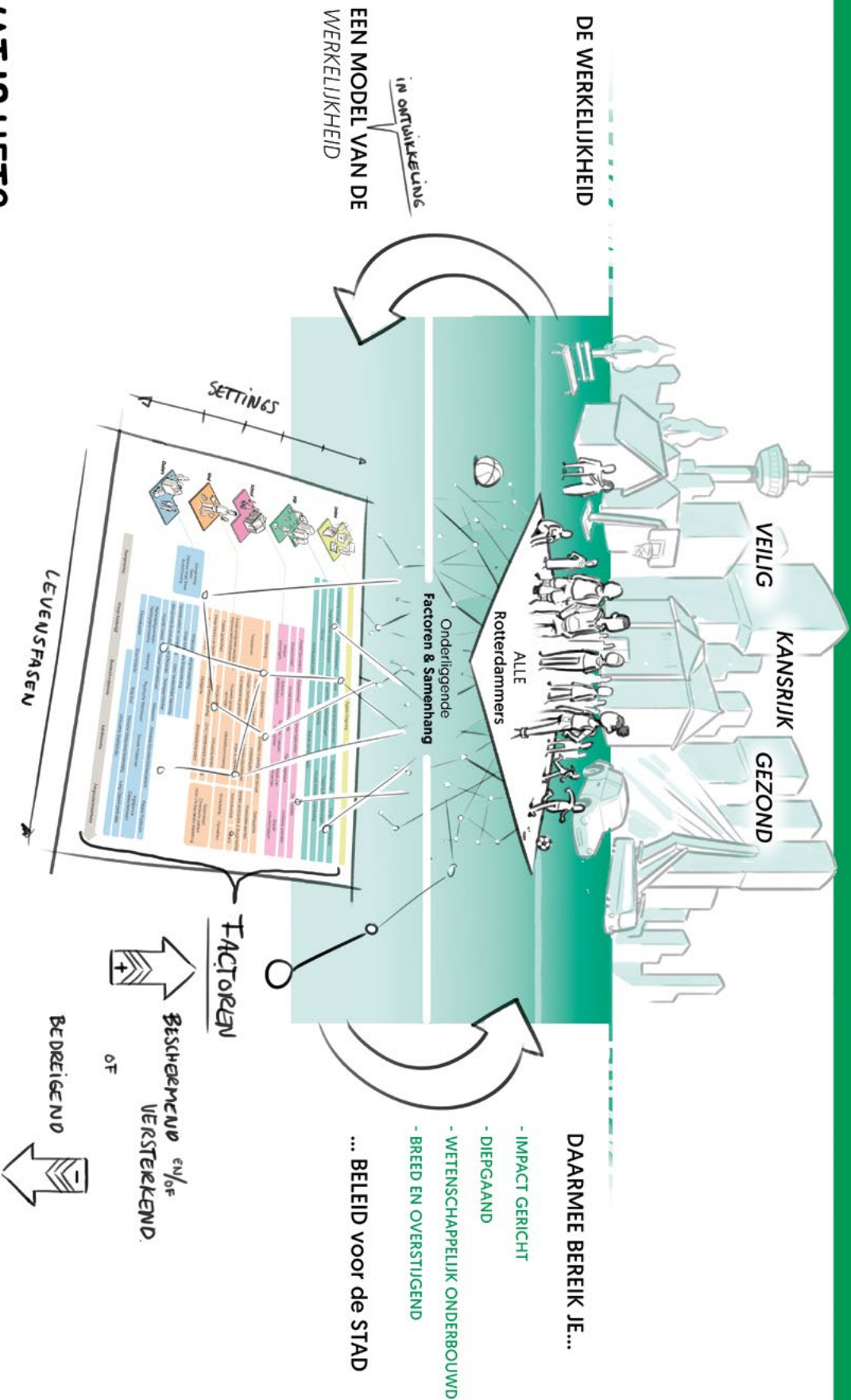
Omdat de uitvoering en het effect wordt bijgehouden, kan er steeds geleerd worden, en wordt de programmering voortdurend verbeterd. Zodat de inwoners van de stad daar het meeste baat bij hebben. Het factorenmodel biedt hier met de rangschikking van factoren enerzijds een basis om inzet af te wegen en niet alleen inspanningen te organiseren op basis van het hoogste prevalentie-cijfer. Anderzijds geeft het professionals en vrijwilligers ook inzicht in hun rol in het ecosysteem van opgroeien en ontwikkelen: zo zien organisaties die zich op peuters en kleuters richten al hoe zij vroegtijdig investeren in het voorkomen van bijvoorbeeld schooluitval op latere leeftijd.

Het factorenmodel kan ook gebruikt worden als basis voor monitoring op maatschappelijk effect en voor datascience analyse. Met het factorenmodel voor jeugdigen wordt dit al gedaan. De factoren uit het factorenmodel zijn namelijk gekoppeld aan indicatoren uit verschillende bronnen: van de gemeente, maar ook van het CBS, DUO (onderwijs) en OM (veiligheid). Deze indicatoren zijn op persoonsniveau, maar op het niveau van de bevolking. Deze cijfers worden jaarlijks beschikbaar gemaakt in de Staat van de Jeugd die toegestuurd wordt aan de gemeenteraad. Zo is te zien hoe het gaat met de Rotterdamse jeugd. In de laatste jaren zijn die cijfers overwegend positiever: schoolprestaties verbeteren, jeugdcriminaliteit daalt, kinderen in Rotterdam komen gezonder ter wereld.

Dat soort rapportages kunnen ook gemaakt worden op basis van het factorenmodel voor alle leeftijden. Dergelijke cijfers kunnen vervolgens worden gebruikt voor analyses met datascience. Dit kan op termijn nog scherpere inzichten geven over de Rotterdamse situatie, in aanvulling op de kennis uit wetenschappelijke bronnen. En daarmee kan het beleid nog effectiever en efficiënter worden ingezet voor de inwoners van de stad.

Het FACTORENMODEL

IN ONTWIKKELING

IN ONTWIKKELING
EEN MODEL VAN DE WERKELIJKHEID

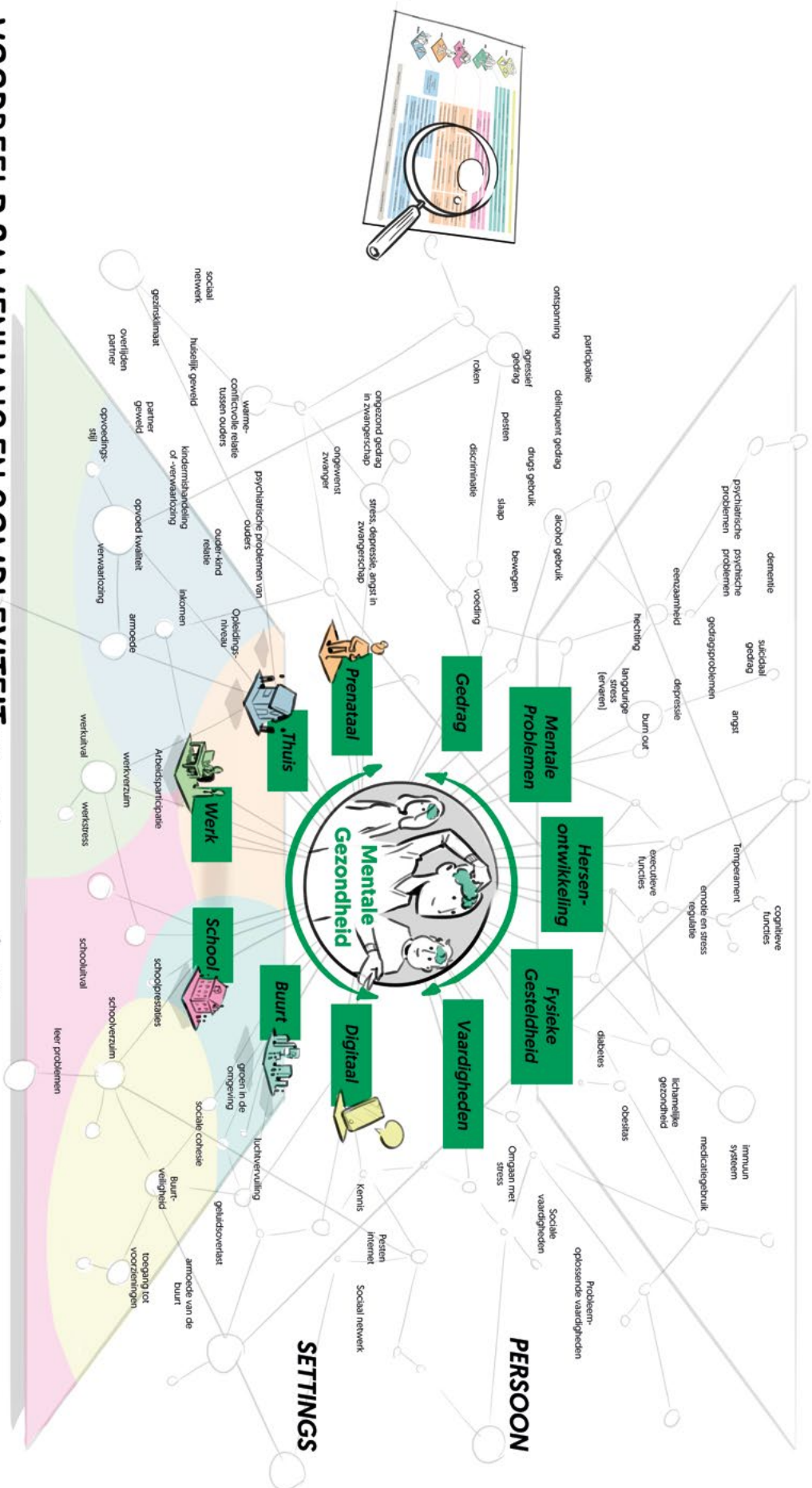
DE WERKELIJKHEID

WAT IS HET?

Het FACTORENMODEL

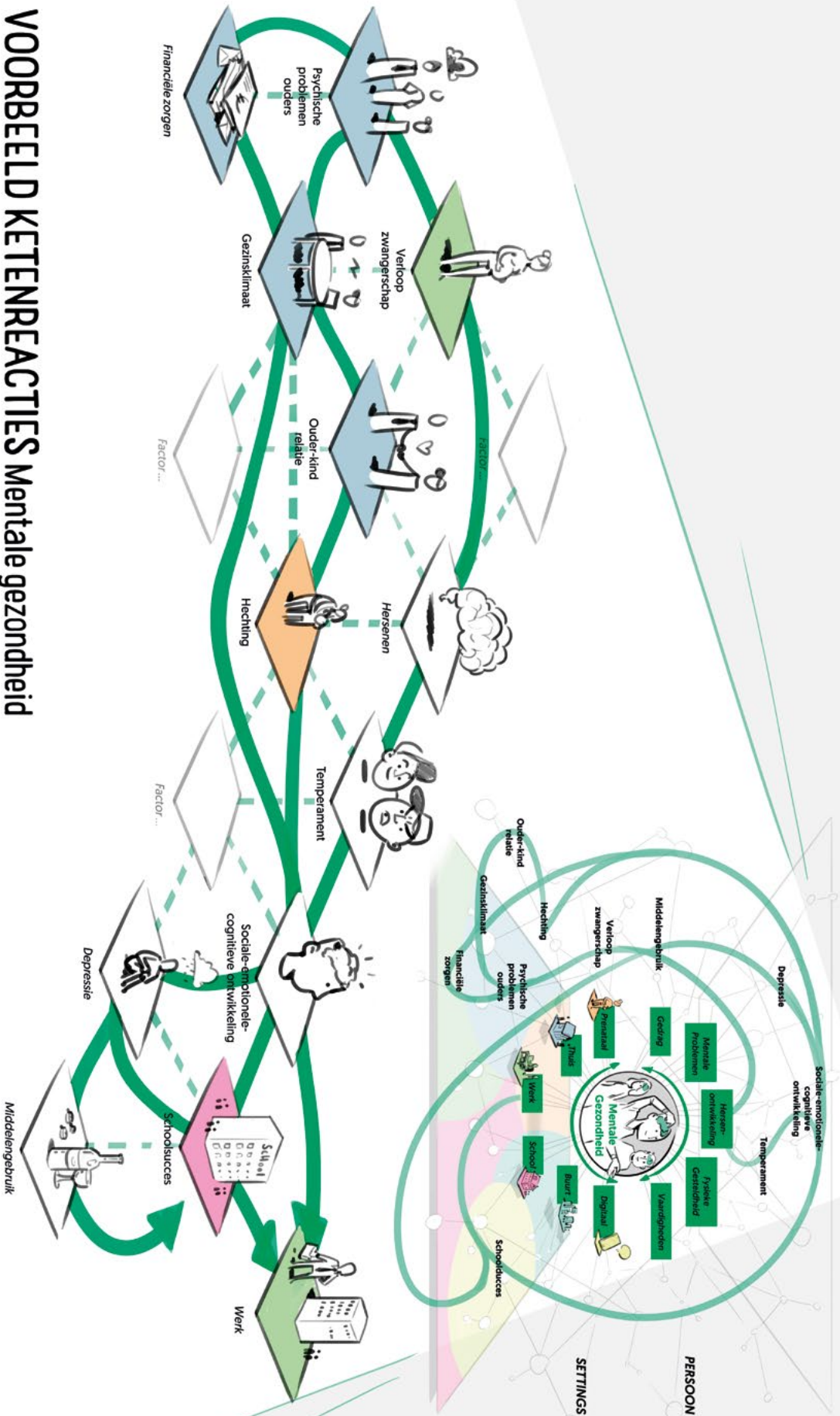
IN ONTWIKKELING

VOORBEELD SAMENHANG EN COMPLEXITEIT Mentale gezondheid

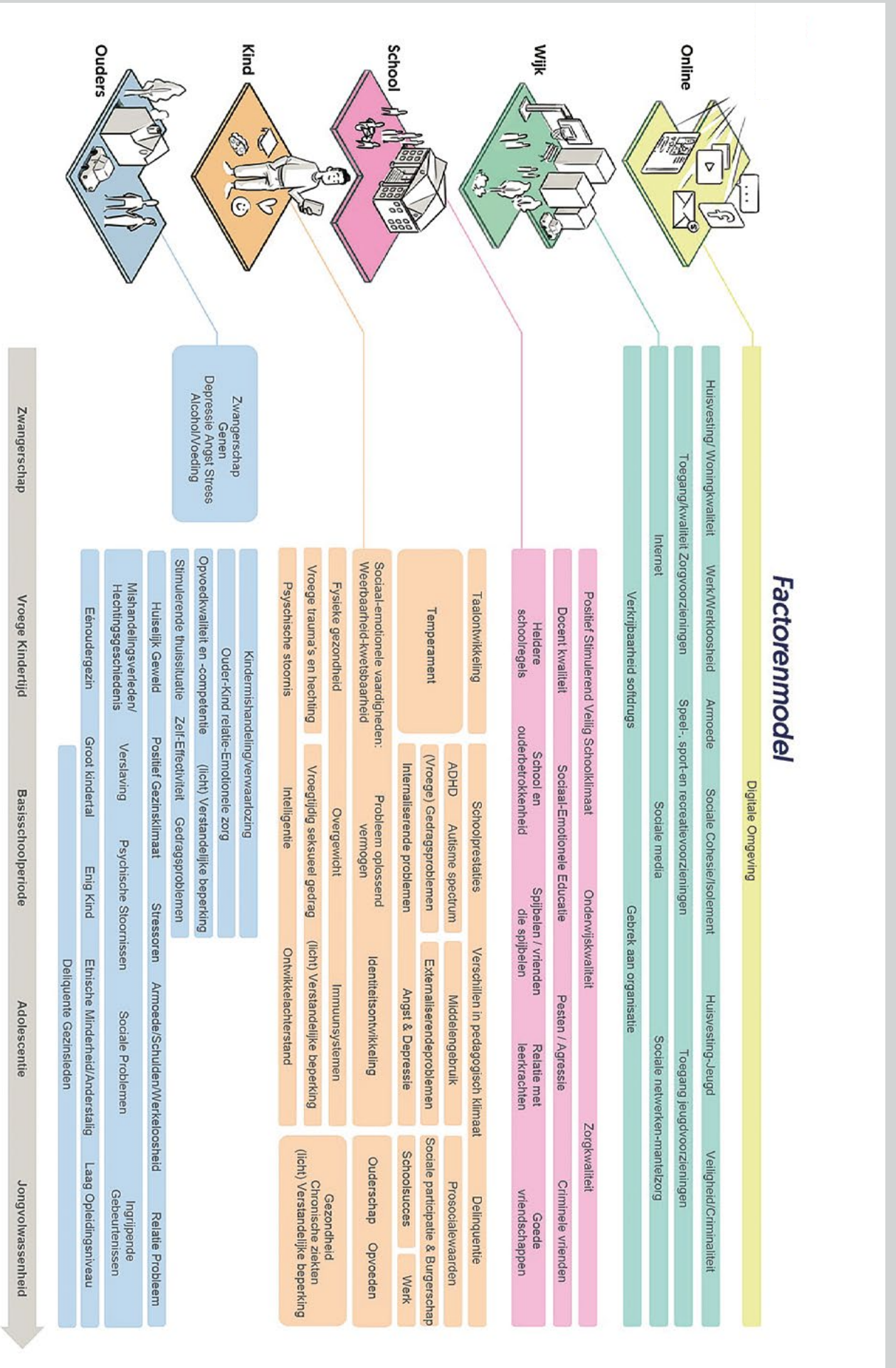
Het FACTORENMODEL

IN ONTWIKKELING

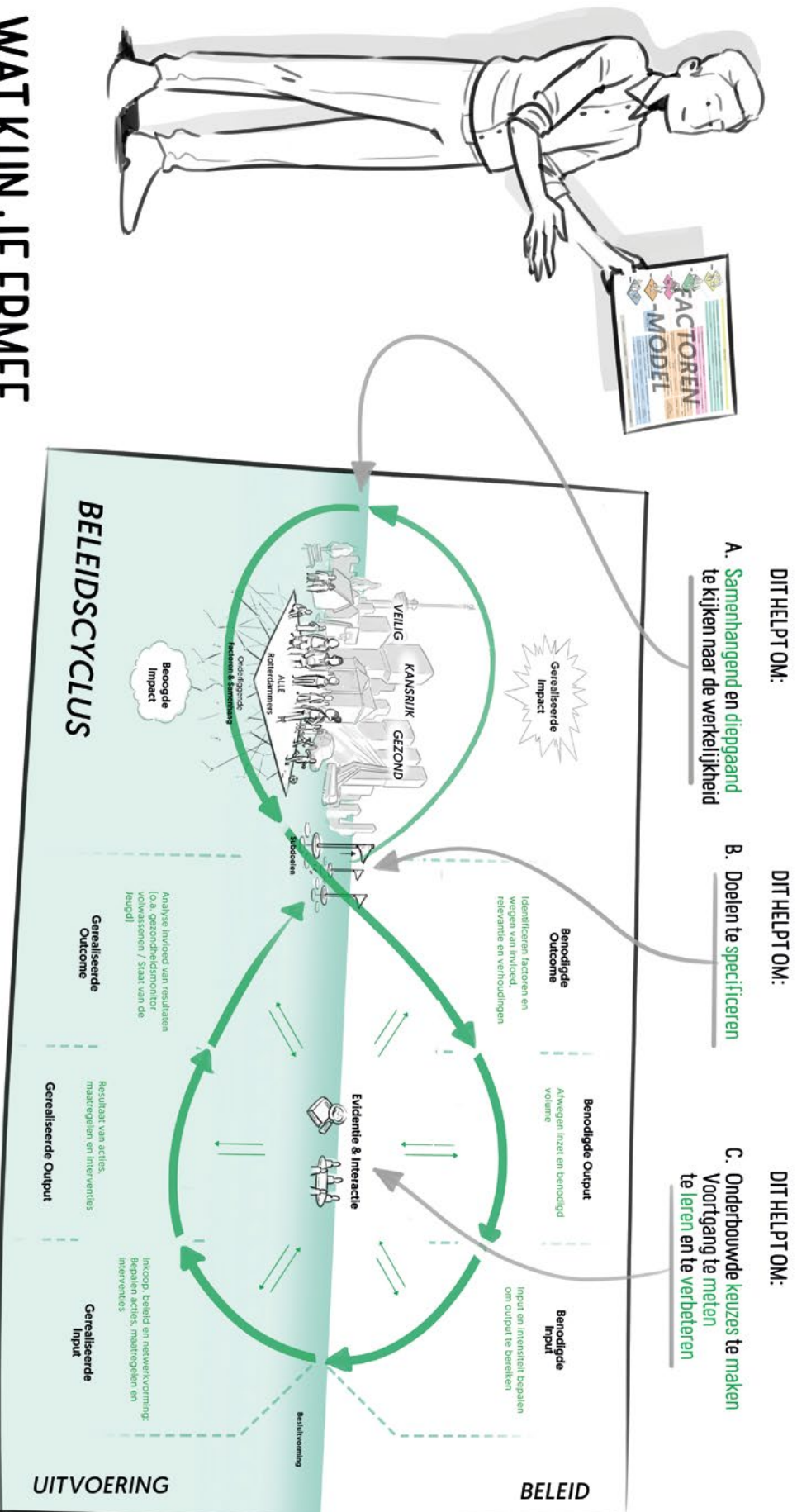
Figuur 3

Figuur 4

Het FACTORENMODEL

IN ONTWIKKELING

WAT KUN JE ERMEE

Figuur 5

Colofon

Gezond010: het akkoord is een uitgave van de gemeente Rotterdam in samenwerking met partners.

Fotografie: Jan van der Ploeg

Vormgeving en tekstredactie: Awareness + zootz

December 2019 - 2de druk

